

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN KUR'AN VE HADİSLERDEKİ
ANALÖJİK ÜSLUP**

Yüksek Lisans Tezi

ERKAN GÜNEŞDOĞDU

AMASYA

Ağustos-2020

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN KUR'AN VE HADİSLERDEKİ
ANALÖJİK ÜSLUP

Hazırlayan
Erkan GÜNEŞDOĞDU

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR

AMASYA-2020

ETİK BEYAN

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. .../.../....

İmza

Erkan GÜNEŞDOĞDU

TEZ ONAY SAYFASI

Erkan GÜNEŞDOĞDU tarafından hazırlanan “Din Eğitimi Açısından Kur’an ve Hadislerdeki Analogik Üslup” başlıklı bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile 25/082020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

Danışman: Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Rahime Kavak

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Abdulhamit BUDAK

İmza**ONAY**

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. / /

.....

(İmza)

Doç. Dr. Nevzat AYDIN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN KUR'AN VE HADİSLERDEKİ ANALOJİK ÜSLUP

Erkan GÜNEŞDOĞDU

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Ağustos/2020

Danışman: Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR

İlahi mesajlar barındırmasının yanı sıra eğitsel içeriğe de sahip olan Kur'an ve hadislerde, soyut konular anlatılırken “bağlantı kurma” ve “benzerlikleri açığa çıkarma” üslubuna sıklıkla başvurulmuştur. Bu açıdan çalışmamızın amacı, din eğitime konu olan soyut nitelikteki meselelerin öğretiminde Kur'an ve hadislerde kullanılan bu üslubun öğretim sürecini zenginleştiren boyutlarını tespit etmektir. Din Eğitimi sürecinde kullanılacak etkili bir yöntem olan analoginin Kur'an ve hadislerde geçen örneklerini belirleyip din eğitimi açısından değerlendirmektir.

Çalışmamızda araştırma metodu olarak Literatür Taraması ve Dokümantasyon yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmamızın amaçları doğrultusunda Literatür Taraması yapılmış, elde edilen bulgular tümevarım ve tümdengelim yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Problem durumu ile ilgili tez, kitap, makale ve sempozyumlar sistematik bir şekilde analiz edilmiştir. Dokümantasyon yöntemi ile veriler toplanmış, araştırmanın sınırları çizilerek konu farklı açılardan değerlendirilmiş ve örneklendirilmiştir.

Din eğitimi sürecinde öğretim faaliyetleri inşa edilirken yüzeyden derine doğru tedrici bir yapı oluşturulmalıdır. Bireyin zihinsel gelişimi somuttan soyuta doğru seyretmektedir. İnsanın bilgiyi temellendirirken gördüğü, duyduğu, dokunabildiği mefhumları soyut ifadelerle aktarılan bilgilerden daha kolay öğrendiği gerçeğinin dikkate alınması öğretim faaliyetinin verimliliğini artıracaktır. Somutlaştırarak öğretme, öğrenen hangi bilişsel seviyede olursa olsun, daha kolay ve anlamlı öğrenmeler sağlayacaktır.

Öğrenilen bilginin bireyin zihninde anlamlı ve kalıcı olması, zihnindeki var olan bilgiler ile yeni öğrendikleri arasında ilişkiler kurması yoluyla gerçekleşmektedir. Bir din eğitimcisine bu amaçları gerçekleştirme yolunda destek olabilecek yöntemlerden biri ise “analoji”dir. Bir öğretim yöntemi olarak analoji, kavramlar arasında benzerlik açısından bağlar kurarak soyut kavramların öğretilmesine, kavram yanlışlarının giderilmesine destek olmaktadır.

Zihni eğitirken her kavrayış seviyesinden insanı muhatap kabul eden Kur’an ve hadisler, analogileri çok sık kullanarak anlatmak istediği manayı muhataplarını hayran bırakan bir üslupla sunar. Bu tarz çarpıcı üsluba muhatap olan her bireyin zihninde hareketli bir manzara canlanmakta, anlatılmak istenenler somutlaştırılmaktadır. Soyut ve zihni mana bir şekil ya da hareket haline getirilmekte, ifade edilmek istenen psikolojik haller sahnelendirilmekte ve zihne yakın hale getirilmektedir.

Kur’an ve hadisler duyulara hitap eden, somut olandan soyuta, düşünceden davranışa, anlaşılması güç olandan aşikâr olana doğru seyreden teşbihlerle tam dikkat, kapsamlılık ve ifade gücünün kuvveti gibi nitelikleri içeren analogik üsluba sahiptir. Kur’an analogik üslubu kullanırken muhatabın bilişsel ve duyuşsal niteliklerine kolektif olarak hitap etmekte, soyuttan somuta ve bilinenden bilinmeyene ilkelerini işlevsel kılmaktadır. Bu üslup günümüz öğretim prensipleri ile uyumaktadır. Bu açıdan metodolojisini Kur’an’dan alarak tasarlanacak bir öğretim yöntemi olarak analoji, din eğitimi sürecini zenginleştirecek ve verimli öğrenme ortamları sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Analoji, Kur’an, Hadis, Kavram, Yöntem, Din Eğitimi

ABSTRACT

ANALOGICAL STYLE IN QUR'AN AND HADITH IN TERMS OF RELIGIOUS EDUCATION

Erkan GÜNEŞDOĞDU

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Philosophy and Religious Sciences, M.A, August/2020

Supervisor: Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR

In the Qur'an and hadiths, which have educational content as well as contain divine messages, the style of “connecting” and “revealing similarities” was frequently used while describing abstract issues. In this respect, the purpose of our study is to determine the dimensions of this style used in the Qur'an and hadiths in the teaching of abstract issues that are subject to religious education, which enrich the teaching process. To determine the examples of analogy, which is an effective method that can be used in the process of religious education, in the Qur'an and hadiths and evaluate it in terms of religious education.

In our study, Literature Search and Documentation methods were used as research methods. For the purposes of our research, a Literature Review was conducted and the findings were evaluated by induction and deduction methods. Theses, books, articles and symposia related to the problem situation were analyzed systematically. The data was collected with the documentation method, the boundaries of the research were drawn and the subject was evaluated and exemplified from different perspectives.

While teaching activities are being built in the religious education process, a gradual structure should be created from the surface to the deep. The mental development of the individual progresses from concrete to abstract. Considering the fact that people learn the concepts they see, hear and touch while basing on information more easily than information conveyed in abstract expressions will increase the efficiency of the teaching activity. The fact that the information learned is meaningful and permanent in the mind of the individual is realized by establishing relations between the existing information in the mind and the

newly learned. One of the methods that can support a religious educator in achieving these goals is "analogy". As a teaching method, analogy supports teaching of abstract concepts and eliminating misconceptions by establishing links between concepts in terms of similarity.

While teaching the mind, the Qur'an and hadiths, which accept people from all levels of understanding, present the meaning they want to tell by using analogies in a style that fascinates their interlocutors. An animated view comes alive in the minds of every individual who is in touch with this style of striking style, and what is desired is explained. Its abstract and mental meaning has been transformed into a shape or movement, the psychological states to be expressed have been staged and made close to the mind.

The Qur'an and hadiths have analogical style that includes full attention, comprehensiveness and strength of the power of expression, such as the appeals to the senses, from the concrete to the abstract, from thought to the behavior, from the difficult to the understandable, to the cognitive and affective qualities of the interlocutor. It collectively addresses, makes the principles functional from abstract to concrete and from known to unknown. This style is in line with today's teaching principles. In this respect, as a teaching method to be designed by taking its methodology from the Qur'an, analogy will enrich the religious education process and provide efficient learning environments.

Keywords: Analogy, Qur'an, Hadith, Concept, Method, Religious Education.

ÖN SÖZ

Din eğitiminin genel ve özel hedeflerine ulaşmasını sağlamak, öğretim sürecinin doğru planlanmış ve alternatif yöntemlerle uygulamaya dökülmüş olması ile doğrudan ilişkilidir. Çalışmamızda din eğitimi sürecini zenginleştiren, kalıcı ve etkili öğrenmeleri destekleyen bir yöntem olarak analoginin nitelikleri incelenmiştir. Analoginin bir öğretim yöntemi olarak işlevsellik kazandırma aşamasında din eğitiminin temel kaynakları olan Kur'an ve Hadislerde kullanılan analogik üslubun nitelikleri incelenmiştir. Böylelikle öğrenci merkezli, yaratıcı, özgün ve çok boyutlu düşünmeyi merkeze alan, bireylere çözüm odaklı düşünebilme yetisi kazandıran bir yöntem olarak analogiyi din eğitiminde kullanabilmenin imkânları ortaya koyulmuştur.

Çalışmamızın bu aşamaya gelmesinde hem planlama hem de yazım sürecinde bilgi ve tecrübeleri ile desteğini esirgemeyen, her fırsatta vakit ayırıp tavsiye ve önerileri ile yol gösteren, değerli danışman hocam Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR'e katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Erkan GÜNEŞDOĞDU

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
ÖN SÖZ	ix
GİRİŞ	1
1.Araştırmanın Problemi	4
2.Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
3.Araştırmanın Metodu	5
I. BÖLÜM	
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. Din Eğitim ve Öğretimi	7
1.2. Analoji Nedir?	10
1.3. Bir Öğretim Yöntemi Olarak Analoji.....	11
1.4. Analoji ve Din Eğitimi	14
1.5. Analoji Çeşitleri.....	16
1.5.1. Basit Analojiler	16
1.5.2. Hikâye Tarzında Analojiler.....	16
1.5.3. Oyunlaştırılmış Analojiler	16
1.5.4. Resimle Yapılan Analojiler.....	17
1.6. Analojinin Eğitimdeki Faydaları	17
1.7. Analoji Yönteminin Kullanımında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	18
II. BÖLÜM	
2. KUR'AN'IN ANALojİK ÜSLUBU	21
2.1. Kur'an'da Analojik Ayetlere Örnekler.....	24
2.1.1. Örümceğin evi.....	24
2.1.2. Güzel ve Kötü Ağaç.....	26
2.1.3. Kitap Yüklü Merkepler	27
2.1.4. Çok Efendili Köle	28
2.2. Analojik Ayetlerin Din Öğretimi Sürecinde Kullanılmasına Yönelik Uygulama Örnekleri.....	29
2.2.1. Analojik Yöntemle Tasarlanan Ders Planları	31

III. BÖLÜM

3. HADİS-İ ŞERİFLERDEKİ ANALOJİK ÜSLUP	36
3.1. Bir Eğitimci olarak Hz. Muhammed.....	38
3.2. Hz. Muhammed'in Tebliğ Sürecinde Kullandığı Bir Yöntem Olarak Analoji.....	41
3.2.1. Hadis-i Şeriflerdeki Analojik Üsluba Örnekler	42
3.2.1.1. Kıskançlığın Ateşe Benzetilmesi	42
3.2.1.2. Müslüman Toplumunun Bir Vücuda Benzetilmesi.....	43
3.2.1.3. Beş Vakit Namazın Irmağa Benzetilmesi	44
3.2.1.4. Kur'an ve Harabe Ev Benzetmesi	45
3.3. Analojik Hadis'i Şeriflerin Din Öğretimi Sürecinde Kullanılmasına Yönelik Uygulama Örnekleri	46
SONUÇ.....	55
KAYNAKÇA	57

GİRİŞ

Ülkemizde son yıllarda en çok tartışılan konulardan biri de din eğitimi ve öğretiminin nasıl yapılması gerektiğidir. Din eğitimi süreci, dini kavramları doğru anlayan ve kullanabilen, kendi yaşantıları yoluyla değerler geliştirebilen, öğrenmeyi öğrenen, bilgi üretmeye istekli, sahih bilgiler ile hurafenin ayrımını yapıp eleştirel düşünebilen ve ahlaki değerleri içselleştirebilmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2010: 13). Din eğitime konu olan birçok içeriğin mahiyeti itibariyle soyut nitelikte olması din eğitimi sürecini daha karmaşık hale getirmektedir. Din eğitimi sürecinde öğretim faaliyetleri inşa edilirken yüzeyden derine doğru tedricilik arz eden bir yapı oluşturulmalıdır. Bireyin zihinsel gelişimi somuttan soyuta doğru seyretmektedir. İnsanın bilgiyi temellendirirken gördüğü, duyduğu, dokunabildiği mefhumları, soyut ifadelerle aktarılan bilgilerden daha kolay öğrendiği gerçeğinin dikkate alınması öğretim faaliyetinin verimliliğini artıracaktır. Resimler, grafikler ve benzetmeler vasıtasıyla uygulanabilen somutlaştırarak öğretme, öğrenen hangi bilişsel seviyede olursa olsun, daha kolay ve anlamlı öğrenmeler sağlayacaktır (Sünbül, 2014: 22). Soyut kavramların duyu organlarıyla algılanamayan yapısı düşünüldüğünde kavramlar arasında bağlantılar kurarak öğrenmenin, eğitim sürecini daha verimli kılması beklenmektedir. Öğrenilen bilginin bireyin zihninde anlamlı ve kalıcı olması, zihnindeki var olan bilgiler ile yeni öğrendiği arasında ilişkiler kurması yoluyla gerçekleşmektedir. Bir din eğitimcisine bu amaçları gerçekleştirme yolunda destek olabilecek yöntemlerden biri ise ‘‘analoji’’dir. Bir öğretim yöntemi olarak analoji, kavramlar arasında benzerlik açısından bağlar kurarak soyut kavramların öğretilmesine, kavram yanılığlarının giderilmesine destek olmaktadır (Kesercioğlu ve diğerleri, 2004: 37). Etkili öğrenmenin gerçekleşmesi ne kadar çok duyu organına hitap edildiği ile doğru orantılıdır (Koçak, 2009a: 196). Birey, öğrenmelerin %83’ünü görme, %11’ini işitme, %3,5’ini koklama, %1,5’ini dokunma, %1’ini tatma duyularıyla gerçekleştirmektedir (Sünbül, 2014: 22). Bu noktada bir öğretim yöntemi olarak analoji, birçok duyu organına aynı anda hitap etme fırsatı veren yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Analoji bir durum, bilgi ya da olayı öğretime muhatap olan kişinin, zihninde bulunan kavramlar ile benzerliğini kullanarak adeta canlı, hareketli ve devamlı sahneler oluşturmakta, zihne uzak olan durumları tablolaştırarak kolay anlaşılır hale getirmektedir. Muhtelif branşlarda yapılan

çalışmalar, eğitim ve öğretimde analogi kullanımının öğrencinin bilgi, başarı ve tutumunu istendik yönde etkilediğini göstermektedir (Demirci Güler, 2007: 153, Erol Şahin, 2014: 153, Kahraman Gökharman, 2013: 11, Kara, 2016: 66, Taşkara, 2015: 90,).

Eğitime konu olan mefhumların niteliği kadar o mefhumların nasıl ifade edildiği ve karşımızdaki kişiye aktarıldığı da önemlidir. Günümüz psikologları da sözün söyleniş biçiminin, sözün mahiyetinden daha önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Şahsiyet sahibi bireyler yetiştirilmek amacı ile gönderilmiş olan kitabımız Kur'an'ı Kerim'in akli terbiye ederken dayandığı esaslardan biri de "doğru metot" tur. Kur'an-ı Kerim'in birçok âyetinde zihinsel faaliyetler önemle vurgulanmış, bunun yanında tefekkür, tedebbür, tezekkür, akletme, doğayı gözlemleme gibi kavramlarla insan öğrenmeye, varlığının ve varlıkların mahiyetini anlamaya teşvik edilmiştir. Bu açıdan muhatabına bir yöntem ve bakış açısı kazandırmayı hedeflemiştir (Bilgili, 2018a: 144). Yararlı insan yetiştirmek, beyni eğitmek, problem çözmek gelişimin en önemli göstergesidir. Bunun içindir ki Kur'an, gelişimin merkezine insanı oturtmuş, onun eğitimi ile ilgilenmiştir. İnsana en büyük hedef olarak ise kendini ve içerisinde bulunduğu toplumu anlamayı ve geliştirmeyi seçmiştir. Eğitsel olarak tam manasıyla bir rehber olan Kur'an, insanın duyu organlarını kullanarak bilgiye ulaşmasını istemiştir (Kalın, 2007a: 230). Kur'an'ın nazil olduğu dönem ve toplum yapısına bakıldığında Kur'an ile karşılaşan muhatapların ciddi bir davranış değişikliği gerçekleştirdiği görülecektir. Cahiliye olarak anılan bir toplumdan dünya tarihini derinden etkileyen ve kökleri günümüze kadar ulaşan bir İslam Medeniyeti ortaya çıkarılmıştır. İşte kaynağını Kur'an'dan alan ve Hz. Peygamberin uygulayıcısı olduğu bu süreci, etkili ve verimli bir eğitim süreci olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır (Hökelekli, 2008: 57).

Ferdi ve içtimai olarak gelişmeyi ve ulaşılabilir nihai noktaya varmayı amaçlayan Kur'an ve Kur'an'ın rehberliğinde içinde bulunduğu toplumu içtimai açıdan geliştirmeyi ve değiştirmeyi hedef edinen Peygamber Efendimizin söz ve davranışları, insanı bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor açıdan geliştirmeyi hedefleyen eğitim ile ortak bir paydayı paylaşmaktadırlar. Kur'an ve Hadis-i Şerifler ferdi manada insanı hedef aldığı gibi genel manada da eğitimde insanı geliştirmeyi ve şekillendirmeyi amaç edinmektedir. İnsanı bilişsel ve psikolojik açıdan bir bütün olarak kabul eden Kur'an, hem insanın yaratılışındaki doğayı anlamamız için bize önemli veriler sunmakta hem de insanın doğasını geliştirmek için gerekli olan en uygun eğitsel yöntem ve teknikleri sunmaktadır (Bayraklı, 2000: 63). Kur'an; yaratılışını, üstünlük ve zafiyetlerini bildirdiği insanın nasıl eğitilmesi gerektiğini,

bu süreçte insanın bilişsel yapısını temele alarak hangi metotların kullanılmasının faydalı olacağını bildirmiştir (Buyrukçu, 1997: 39). Bildirilen bu durumların ilk ve en etkili uygulayıcısı ise Hz. Peygamber'dir. İşte böyle geniş ve kapsamlı bir öğretim programına sahip olan Kur'an ve onun pratiğe dökülmüş hali olan hadisler, geçmişte olduğu gibi günümüzde de eğitimcilere ışık tutmaktadır.

Kur'an'ı mucizevî bir kitap yapan yönlerinden biri Kur'an'ın muazzam üslubu ve anlatım tarzıdır. Bu anlatım tarzı genel itibariyle tasvir metodunu ihtiva etmektedir. Kur'an'ın analogik ifadeleri ise bu tasvir yönteminin bir parçasıdır (Altuntaş, 1990: 56). Kur'an; duyulara hitap eden, somut olandan soyuta, düşünceden davranışa, anlaşılması güç olandan aşikâr olana doğru seyreden teşbihlerle (Koçak, 2007: 346), tam dikkat, kapsamlılık ve ifade gücünün kuvveti gibi nitelikleri içeren bir analogik üsluba sahiptir (Aydın, 2001: 94). Aynı zamanda Hadis-i Şerifler de birçok söz sanatını barındırmaktadır. Eğitimci kişiliğinin bir göstergesi olarak Peygamberimiz, belagat açısından sözlerini yeri ve zamanında kullanmaya özen göstermiş, bireyin ve içtimai şartların ve muhataplarının kavrayış seviye ve yetilerini dikkate alarak seviyelerine uygun konuşmalar yapmıştır (Aslan, 2013: 252). Peygamberimizin sıklıkla başvurduğu yöntemlerden biri de benzetmeler aracılığıyla kurulan anlatım tarzı yani analogidir. Kur'an-ı Kerim'in muhtevasında bulunduğu gibi, estetik ve sanatsal açıdan etkileyici, lafız-anlam, gösterge-gösterilen ilişkisini sağlam bir şekilde kuran bu temsili anlatım tarzı hadislerde de karşımıza çıkmaktadır. Son derece zengin bir kaynak niteliğindeki bu muhteva aynı zamanda etkili öğreticiliği sağlama açısından büyük oranda öğretim, tefsir ve irşat amaçlı kullanılmaktadır (Kılıç, 2010: 36). Kur'an ve hadislerde analogik üslup kullanılırken muhatabın bilişsel ve duyuşsal niteliklerine kolektif olarak hitap etmekte, soyuttan somuta ve bilinenden bilinmeyene ilkelerini işlevsel kılmaktadır. Bu üslup günümüz öğretim prensipleri ile uyumaktadır. Bu açıdan metodolojisini Kur'an ve hadislerden alarak tasarlanacak bir öğretim yöntemi olarak analogi, din eğitimi sürecini zenginleştirecek ve verimli öğrenme ortamları sağlayacaktır.

1.Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın problem cümlesi “Kur’an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerde kullanılan analogik ifade tarzının din eğitime uyarlanmasının öğretim sürecine ve öğretimin niteliğine sunacağı katkıların boyutları nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

İslam dininin temel kaynakları olan Kur’an-ı Kerim ve Hadis-i Şerifler aynı zamanda din eğitimi sürecine içerik ve üslup açısından da kaynak oluşturmaktadır. Varlıklar, değerler ve duygular, Kur’an ve hadislerde üzerinde durulan öncelikli konular olmakla birlikte din eğitiminin de bu meseleleri konu edindiğini görmekteyiz. Bu ortak konuların duyu organları ile algılanamayan nitelikte oluşu din eğitimi sürecini zorlaştırmaktadır. İlahi mesajlar barındırmasının yanı sıra eğitsel programı olan bir içeriğe de sahip olan Kur’an ve hadisler, soyut konuları anlatırken “bağlantı kurma” ve “benzerlikleri açığa çıkarma” üslubuna sıklıkla başvurmuştur. Bu açıdan çalışmamızın amacı din eğitime konu olan soyut nitelikteki meselelerin öğretimi yapılırken Kur’an ve hadislerin kullandığı bu üslubun öğretim sürecini zenginleştiren boyutlarını tespit edip bu süreçte kullanılabilir etkili ve ekonomik bir yöntem olan analoginin Kur’an ve hadislerde geçen örneklerini belirleyip din eğitimi açısından değerlendirmektir.

Etkili bir öğrenme ortamı ve süreci planlanırken öğrencilerin ön bilgileri ve hazırbulunuşluk seviyeleri önemsenmeli, bireyin zihninde dini kavramların olgunlaşması için öğrenme isteğini artıran, öğrencinin aktif katılımını sağlayan ve öğrenciyi merkeze alan metotlar kullanılmalıdır. Bu nedenle öğrencilerin öğrenmelerini anlamlı hale getirecek, din öğretimine konu olacak kavramları günlük yaşamdaki karşılıkları ile ele alan farklı öğretim materyallerine ve yöntemlerine gereksinim duyulmaktadır. Din öğretiminde anlamlı öğrenme sağlamanın yolunun bireyin zihninde hali hazırda yapılandırılmış olan somut olguları öğretime konu olan soyut kavramlarla ortak paydada buluşturmak olduğu düşünüldüğünde zenginleştirilmiş, muhtelif öğretim yöntem ve tekniklerle donatılmış, doğru planlanmış eğitim ortamları oluşturmamız gerekmektedir. Bunun yanında kullanılan yöntemin sadece bilgi boyutunda kalmayıp bireye bilgi edinmenin yollarını gösteren ve zihnini kullanma yeteneğini artıran nitelikleri barındırması gerekmektedir. Bahsi geçen niteliklere sahip alternatif öğretim yöntemlerinden biri de analogidir. Analogik anlatım

üslubuna Kur'an ve hadislerde sıklıkla başvurulduğu düşünüldüğünde çalışmamız öğretim sürecine alternatif bir yaklaşım getirmeyi amaçlamaktadır. Böylelikle temel kaynaklarda kullanılan somut ve soyut kavramlar arasında ilişkiler kurarak konuyu hayata yakınlaştırma ve muhatabın zihninde var olan kavramı öğrenilecek kavram ile benzeştirme üslubu din öğretimi sürecini zenginleştiren bir alternatif öğretim yöntemi olarak kullanılabilir. Bu yöntemin pedagojik altyapısı oluşturulurken ise hem Kur'an ve hadislerin verilerine dayanarak geleneksel anlayışın önemli noktaları dikkate alınacak hem de günümüz eğitim sisteminin çağdaş bulguları değerlendirilip bireyi ön planda kabul eden ve bireysel farklılıkları önemseyen bakış açısı çerçevesinde güncel problemlere çözüm örnekleri sunulmaya çalışılacaktır.

Analojinin din eğitiminde doğru planlanmış bir şekilde kullanılması öğretim sürecine eğitsel açıdan olumlu yönde katkı sağlayacak, bireyde istedik davranışların değişmesini ve meselelerin içselleştirilmesini kolaylaştıracaktır. Çalışmamızdaki amacımız analogi yönteminin din eğitimi sürecine, bu süreci planlayan ve uygulayan muhataplara faydasını araştırmak, öğrencilerin başarısı ve derse karşı tutumları üzerindeki etkisini incelemektir.

3.Araştırmanın Metodu

Bilimsel araştırma; bir amaca ve çözümlere yönelik olarak, belirli aşamalar içerisinde ve bir yöntem dahilinde yapılan planlı ve sistemli çalışmalardır. Bilimsel araştırma süreci verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlama ve değerlendirmelerinin yapılması ve rapor edilmesi aşamalarını ihtiva etmektedir (Karasar, 1999: 22). Bilimsel araştırmalarda kullanılan yaklaşımlara bakıldığında; sosyal bilimlerde nicel, nitel ve karma (nicel ve nitel) yaklaşım olmak üzere üç temel yaklaşım karşımıza çıkmaktadır. Nitel yaklaşım bizim çalışmamızın temel metodunu teşkil etmektedir. Nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır. Nitel araştırma süreci temelde algı, durum ve olayları doğal ortamlarında realist ve bütüncül şekilde ortaya koymayı hedeflemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 19).

Çalışmamızda araştırma metodu olarak Literatür taraması ve Doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın maçına uygun olarak dokümanlara nasıl ulaşılabileceği belirlenmiş, ulaşılan dokümanların özgünlüğü kontrol edilmiş ve özümsemiştir. Araştırmamızın amaçları doğrultusunda Literatür Taraması yapılmış, elde edilen bulgular

tümevarımcı ve betimsel metotlar ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırmada tümevarımcı metot aracılığıyla, elde edilen tanımlayıcı ve ayrıntılı bulgular temel alınarak probleme ilişkin ana temalar tespit edilmekte, ulaşılan veriler anlamlı bir yapıya kavuşturulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 19). Problem durumu ile ilgili mevcut akademik tez, kitap ve makaleler, sempozyum (bilgi şöleni), panel ve seminerler sistematik bir şekilde analiz edilmiştir. Ulaşılabilen yazılı kaynaklar taranmış, dokümantasyon yöntemi ile veriler toplanmış, elde edilen veriler betimsel analiz çerçevesinde okunup düzenlenmiş, araştırmanın sınırları çizilerek konu muhtelif açılardan değerlendirilmiş ve örneklendirilmiştir. Bu aşamada hazırlanan ana temaya uymayan veriler analiz dışında tutulmuştur. Son olarak tanımlanmış olan veriler arasında neden sonuç ilişkileri açıklanmış ve farklı olgular arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

I. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Din Eğitim ve Öğretimi

Din insanlık tarihi boyunca bireysel ve toplumsal hayatı etkileyen en önemli unsurlardan biri olmuştur. Ademoğlu'nun varoluşundan günümüze kadar gelen süreçte din her zaman bireyin ve toplumun hayatında önemli bir yer edinmiştir. Dinin bireye etkisini Rousseau şu şekilde dile getirmektedir: “Bütün hayatı boyunca kalbi içinde ‘Asla Tanrı yoktur.’ diyenler varsa, ya yalancı, ya da mecnundurlar.” (Rousseau, 2017: 94). İnsan yaratılış itibarıyla kendinden daha güçlü kutsal bir varlığa bağlılık ihtiyacı hissetmektedir. Doğuştan gelen bu ihtiyacın kişinin tutum ve davranışlarında açığa çıkan kısmı din olarak ifade edilmektedir. Özellikle bilinç gelişimini takip eden dönemlerde evrendeki müthiş düzeni, doğanın işleyiş şeklini, yaratılış ve hayatın anlamını keşfetmeye başlayan birey kendine “Niçin?”, “Nasıl?” ve “Neden varım?” gibi sorular sorarak varlıkların ve olayların mahiyetini merak etmeye başlar. Bu merak duygusu insanoğlunu her dönemde “kutsal varlığa” inanca yöneltmiştir. Tarihsel süreç içerisinde insanoğlunun zihinsel ve kültürel gelişimi ile birlikte kutsal olanın anlaşılmasına yönelik gelişmeler din olgusunu oluşturmuştur (Cebeci, 2015a: 22-23). Ancak bu noktada din kavramının çok boyutlu yapısı itibarıyla kapsamlı ve net bir din tanımı yapmak oldukça zor gözükmektedir. Farklı perspektiflerden muhtelif din tanımları yapılmış, bazıları dinin bireysel ve toplumsal yönünü temele almış bazıları ise dinin aşkın yönünü vurgulamışlardır. Yapılan tanımlamalar müşterek bir çerçevede birleştirildiğinde şöyle bir tanım yapmak mümkündür: “*Din, insanlara bir hayat tarzı sunan, onları belirli bir dünya görüşü içinde toplayan kurumdur, bir değer biçme ve yaşama tarzıdır; yaratıcıya isteyerek bağlanma, bir takım şeyleri hissetme, onlara inanma ve onlara uygun iradi faaliyette bulunma olgusudur; üstün varlıkla ona inanan insan arasındaki ilişkiden doğan deneyimin inanan kişinin hayatındaki etkileridir.*” (Altaş ve Arıcı, 2017: 62). Dinin psikolojik ve sosyolojik açıdan da bir

gerçeklik olduğu yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bulgulardandır (Bilgili, 2005: 179). Dolayısıyla bireyin bilgi, duygu ve davranış mekanizmalarını derinden etkileyen dinin eğitimin dışında tutulması beklenemez. Gaye açısından bakıldığında da din ve eğitimin ortak yönlerinin olduğu görülecektir. Bireyi şekillendirme ve davranışlarını düzenleme hedefi din ve eğitimde benzerlik göstermektedir. Eğitimin tanımında olduğu gibi din de bilinçli ve istendik davranış değişikliği sağlamayı hedeflemektedir. Tosun Din eğitimi “Bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri süreci” olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bireyin topluma uyumunun sağlanması din ve eğitimin ortak hedeflerindedir (Tosun’dan Kızılabdullah, 2013: 52/53).

Din ve eğitim alanları bireyin tutum ve davranışlarında değişikliği hedeflemeleri açısından ortak paydaya sahiptirler. Din eğitimi, bireyin fitrattan getirdiği özellikleri ile fiziksel kabiliyetlerini uyumlu bir şekilde geliştirebilmesi için gereklidir (Keyifli, 2013: 117). Eğitimi bireyin bütün yeteneklerini geliştirme ve onu topluma uyumlu bir şahsiyet haline getirme amacıyla yapılan amaçlı ve planlı etkinlikler olarak kabul edersek dini kabiliyetlerin de din eğitimi vasıtasıyla verimli bir şekilde geliştirilmesi mümkündür (Altaş ve Arıcı, 2017: 68).

Din insanın iç dünyasını şekillendiren, ruhi çöküntülerine çözüm sunan, insanı merhamet, hoşgörü ve sevgi gibi ahlaki erdemlerle geliştiren dinamik bir unsurdur. Kişinin “Mutlak Varlık” ile olan ilişkileri ve bu ilişkinin bireyin psikolojisine ve davranışlarına yansıyan kısmı dinin bireyin kişiliğini şekillendiren temel unsurlardan biri olduğunu göstermektedir. Bu noktada din eğitimi, dinin bireyin hayatındaki anlam arayışına cevap vermesi ve itidalli bir kişilik gelişimini desteklemesi açısından psikolojik olarak temellendirilmektedir (Cebeci, 2015a: 41). Kişiliğin teşekkülünü sağlayan birçok etken olmakla birlikte bunlardan en önemlisi inanç mefhumudur. İnanç üst benliğin oluşmasında da etkilidir. Olgunlaşmış bir dini inanç gerek zihniyet yönünden gerekse psikolojik ve ahlaki yönden kendi içinde dengeli ve tutarlı, aşırılıklardan uzak, bütünleşmiş bir kişiliğin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Osmanoğlu, 2014: 19).

İnanç, kişiliği oluşturan en önemli manevi faktörlerden birisi olması dolayısıyla insandaki üst benliğin oluşmasında önemli bir işleve sahiptir. Bu anlamda olgunlaşmış bir dini inancın gerek zihniyet yönünden gerekse psikolojik ve ahlaki yönden kendi içinde dengeli ve tutarlı, aşırılıklardan uzak, bütünleşmiş bir kişiliğin oluşmasına katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu noktada din eğitimi bireyin hayatının tüm noktaları ile bütüncül olarak

ilgilenen ve şahsiyet terbiyesinin oluşmasını hedefleyen bir ilim dalıdır (Çamdibi' den Zengin, 2017: 18).

Birey anne karnından başlayarak hayatı boyunca çevre ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim bireyin yaşantılarını belirlemektedir. Etkili ve kalıcı bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için gerekli olan en önemli unsur yaşantıdır. Birey duyuları aracılığıyla elde ettiği yaşantıyı bir tepkiye dönüştürür. Bu tepkinin kalıcı izli olması ile de öğrenme gerçekleşir. Ormrod öğrenmeyi, “Bir yaşantı sonucunda zihinsel simge veya bağlantılarımızdaki uzun süreli değişiklik” olarak tanımlamıştır (Ormrod, 2018; 4). Öğrenme, duyularımız vasıtasıyla edindiğimiz etkilerin bireyin zihin ve hareketlerinde meydana getirdiği değişiklikleri ifade etmektedir. Burada önemli olan nokta öğrenmenin gerçekleşmesi için kalıcı izli değişikliklerin meydana gelmesi gerektiğidir. Öğrenmenin niteliği kalıcılığın gücü ve süresi ile doğru orantılıdır (Cebeci, 2015a: 17). Birçok farklı açıdan öğrenme tanımları yapılmış olsa da bu tanımların ortak noktası bireyin davranışında değişmeyi öngörmeleridir (Barut, 2008: 37).

Öğretim planlı ve programlı eğitim çalışmalarındır (Aydın, 2005: 281). Öğretim temelde öğrenmeyi kılavuzlama işidir (Sünbül, 2014: 14). Öğretimi bir etkileme faaliyeti olarak düşündüğümüzde yapılan tanımlar çerçevesinde öğretimin bir plan ve program dahilinde ve tespit edilmiş amaçlar doğrultusunda yapılması gerektiği söylenebilir (Küçükahmet'ten Cebeci, 2015a: 14). Din öğretiminde ise din ve öğretim kavramları birlikte kullanılmakta ve bu kavramda temel olarak öğretim eylemi kastedilmektedir. Din öğretimi kasıtlı ve planlı olarak bireyin öğrenmelerini yönlendirme işidir (Cebeci, 2010: 316). İnsanın hayatını idame etmesi ve gelişimini sürdürebilmesi için çok yönlü alanlarda öğrenmelere ihtiyacı olduğu aşıkardır. Yaratılış itibariyle bazı bedensel ve özsel niteliklere sahip olan insana, bu niteliklerin kendine özgü özelliklerinin birbirleri ile uyumlu olarak çalışması için gerekli olan bilgi ve becerilerin kazandırılmasında çeşitli yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Dolayısıyla ruhsal ve özsel alan da insanın öğrenmeye ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriler dahilindedir. İşte bu ihtiyaçların giderilmesinde din öğretimi devreye girmektedir (Keyifli, 2017a: 103).

1.2. Analoji Nedir?

Kelime anlamı: “andırma, andırış, benzetim, örnekseme” olan analoji; “bir olgu, olay veya nesnenin bilinen özelliklerinden yararlanarak; benzer özellikteki başka olgu, olay veya nesnelerin bilinmeyen özelliklerini açıklama süreci” olarak tanımlanmaktadır. Analoji bir akıl yürütme yöntemidir. Akıl yürütme, en az iki önerme arasındaki ilişki sonucu, birinden diğerini çıkartma olarak tanımlanmaktadır (Çüçen’den Demirci Güler, 2007: 9). Analojik üslup iki kavramın birbiri ile karşılaştırıldığı bilişsel bir stratejidir. Günlük hayattaki ifadelerimizde de sıklıkla rastladığımız bu üslup bilgiye yeni bir çerçeveden bakmamızı sağlamaktadır (Karanen’den Merdivan, 2007: 23). Analoji bireyin geçmiş yaşantıları ile bilinmeyen durumlar arasında benzerlikler kurularak oluşturulur. Analojinin temel işlevi yabancı olunan bir durumun bize tanıdık gelen bir duruma benzetilerek aktarılmasıdır (Küçükturen, 2003: 16/21). Analojiler bilişsel bir köprü işlevi görmektedir. Bu köprü aracılığıyla zihin ön bilgiler ile yeni bilgiler arasında bağlantılar kurmaktadır. Böylelikle yapısal bir bilgi transferi gerçekleşmektedir (Kesercioğlu vd., 2004: 37). Glynn ve arkadaşlarına göre analoji, kavramların benzer özellikleri arasında yapılan bir haritalandırma metodudur. Takahashi’ye göre ise analojiler, eski ve yeni bilgiler arasında anlamlı bağlar kurmaya yardımcı olur. Muhatapın aktif bir şekilde öğretim sürecine katılmasını sağlar (Şaşmaz Ören vd., 2011a: 33). Wong ise analojilerin sadece monoton açıklamalar yapmak ve çözümler yaratmakta kullanılmadıklarını, genel itibariyle anlamayı kolay hale getiren dinamik birer araç olduklarını vurgulamıştır (Wong’dan Demirci Güler, 2007: 10). Freud bilgiye ulaşmak için analojinin kullanılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Onun için analoji, birey ve dünya arasında bir köprüdür. Öte yandan Kant da deneyim bağlamının sadece analoji üzerinden mümkün olduğunu söylemiştir. Kant’ın deneyim ‘’bağlamı‘’ olarak kabul ettiği şey ise bizim doğa olarak tanımladıklarımızdır (Reiff’den Erol Şahin, 2014: 40).

Kıyaslamalar yapma ve benzer açılardan ilişkilendirme, izah etme yoluyla oluşturulan analojiler yeni öğrenilecek olan bilgiyi açıklığa kavuşturmak için önceden bilinenin kullanılmasını sağlamaktadır (Bayazit, 2011: 141). Analojide iki temel unsur bulunmaktadır. İki kavram, durum, olay ya da olgu arasındaki analojik ilişki ifade edilirken bu kavramlardan ilki için kaynak ya da temel (base), ikincisi için ise hedef ya da analog (target) terimleri kullanılmaktadır. Kaynak bilinen, hedef ise kaynaktan yola çıkılarak ulaşılmaya çalışılan kavram olarak tanımlanmaktadır (Gentner’den Demirci Güler, 2007: 10).

Kavram öğretiminde etkili bir yöntem olan analogi ve benzetmelerin özünde bir durumu başka bir şeye göre tecrübe edilip anlaşılması vardır. “Tartışma bir savaştır.” benzetmesi ile ilk karşılaşıldığında, tartışma savaşın bir alt türü gibi algılanmaz. Çünkü savaş ve tartışma farklı tür mefhumlardır. Kaynak ve hedefin ifade ettiği eylemler de farklıdır. Fakat benzetme unsurları ile “tartışma” kelimesi savaş metaforu ile yeni bir yapı kazanır ve anlam analogik ifade gücünün etkililiği ile buluşur. İki kavram arasındaki bir mevziye saldırma, stratejiler, savunma, galibiyet gibi benzerlik arz eden unsurlar hedef kavram olan tartışmayı muhatabın zihninde açıklığa kavuşturur. Bilişsel yapısı itibariyle metaforik düşünen insan, linguistik ifade biçimleri olan analogiler vasıtasıyla zihinsel bağlar oluşturur (Lakoff ve Johnson, 2015: 30). Bu bağlar zihinde daha önce geliştirilen şemalara eklenerek bilişsel yapılar oluşturulur. Kavramlar arasındaki benzerliklerin ortaya çıkarılması ile de şemalar zihinde daha kalıcı hale gelirler (Ormrod, 2018: 291). Analogiler, insanların çıkarım yapmak ve yeni soyutlamaları öğrenmek için kullandıkları güçlü bir bilişsel mekanizmadır (Çetinkaya, Taşpınar ve Özdemir, 2019: 289).

1.3. Bir Öğretim Yöntemi Olarak Analogi

Öğretim yöntemi, “Öğretimde amaçlara ulaşabilmek için, tekniklerin, işlenecek konunun, araç gereç ve kaynakların bir bütünlük oluşturacak biçimde düzenlenerek hizmete sunulmasında izlenen öğretme yolu” olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 2005: 281). Etkili ve verimli bir öğrenme-öğretme ortamının şekillendirilebilmesi amacıyla muhtelif öğretim yöntem ve tekniği geliştirilmiştir. Etkili bir öğretim yoluyla istenilen davranış değişikliği yaratmak için öğretmen, dersin içeriğine, konu alanına, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine ya da öğrenci sayısına göre kullanacağı tekniği seçmelidir (Yüksel, 2008: 439). Din eğitiminin genel amaçlarına ulaşmak, bireyin hayatının bir parçası olan dini mefhumları onlara doğru aktarmayı ve içselleştirmelerini sağlamayı gerekli kılmaktadır. Eğitimde bir meselenin içeriği kadar onu nasıl aktardığımız da önemlidir. Eğitimin aynı zamanda bir iletişim süreci olduğunu düşündüğümüzde doğru şekilde iletilmeyen bilgilerin mahiyeti ne kadar değerli olursa olsun bir anlam ifade etmeyeceği açıktır. Bu noktada din öğretiminin başarıya ulaşması için doğru yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Sürekli değişen ve gelişen dünyamız din öğretiminde yeni yöntem ve tekniklerin ortaya konmasını gerekli kılmaktadır. Bu ihtiyacın bir sonucu olarak din eğitimi ve öğretiminde yeni yaklaşım arayışlarına girilmiş ve yapılandırmacı yaklaşım modeline geçilmiştir. Sze’ye göre

yapılandırıcılık, bireyin kendi yaşantısını kullanarak çevresini yapılandırmasını ifade eden bir öğrenme anlayışıdır. Bu bağlamda yapılandırıcı anlayışla birlikte öğrencinin, konuları günlük yaşamla ilişkilendirebilme, araştırmayı planlama ve yapma, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi üst düzey öğrenme becerilerini kazanmaları ve geliştirmeleri beklenmektedir. Bu süreçte birey kendi öğrenmelerinden de sorumludur (Şaşmaz Ören vd. 2010: 34).

Geleneksel din eğitimi ve öğretimi yaklaşımında öğretmen, kalıplaşmış dini içerik ve ritüelleri öğrenciye aktarmakta ve öğrencinin bu bilgileri olduğu gibi ezberlenmesi beklenmektedir. Yapılandırıcı anlayışta ise temel olan bilginin yapılandırılması için öğrencinin aktif olması ve öğretim içeriği ile etkileşim kurmasıdır. Bu etkileşim ise öğrencinin sahip olduğu dini bilgiler ile din öğretimi vasıtasıyla öğreneceği yeni bilgiler arasında anlamlı bir bağ oluşturabilmesi yoluyla gerçekleşmektedir. Öğrencinin kendini rahat bir şekilde ifade edebileceği ve aktif olarak bilgiyi yapılandırabileceği özgür bir ortamın oluşturulması ile birlikte öğrenci kâinatı, kâinattaki yerini, yaratılmışları ve onların özelliklerini, yaratılışı daha iyi içselleştirmiş olmaktadır (Zengin, 2017: 185). Ayrıca yapılandırıcı yaklaşımla özellikle öğretmenin sınıf içerisindeki tanımı değişmiş ve öğretmen geleneksel yöntemlerin aksine rolünü öğrenci ile paylaşmaya başlamış ve öğretim rehberi görevini üstlenmiştir (Kahraman Gökharman, 2013: 11). İnsanı amaç olarak ele alan eğitim, anlamayı ve içselleştirmeyi sağlamayı, bireyin içsel tecrübelerini dikkate almayı gerektirir (Jackson'dan Meydan, 2016: 88). Yapılandırıcı yaklaşıma göre öğrencinin zaten zihninde bulunan bilgiler öğrenmeye temel oluşturmaktadır. Temelini yapılandırıcılık ve bilişsel öğrenmeden alan “anlamlı öğrenme”ye göre var olan bilişsel yapılar ile yeni öğrenilenler arasında anlamlı bir bağ varsa bu bağlar öğrenmeyi sağlayacaktır (Çakıcı, Alver ve Ada, 2006: 2). Anlamlı öğrenme uzun süreli hafızada önceden depolanmış olan bilgi ile yeni materyalin ilişkilendirilme sürecidir (Ormrod, 2018: 358). Zihnin genel işleyişi bakımından bağ kurma en etkili fonksiyonlardan biridir. Felsefe ve Matematik gibi muhtelif alanlarda da “bağ kurarak” öğrenme şekli özellikle soyut kavramların anlatılmasında sıkça kullanılmaktadır (Batar, 2013: 325).

Bir öğretim yöntemi olarak analogi, kavramlar arasında benzerlik açısından bağlar kurarak soyut kavramların öğretilmesine, kavram yanlışlarının giderilmesine destek olmaktadır. Etkili öğrenmenin gerçekleşmesi ne kadar çok duyu organına hitap edildiği ile doğru orantılıdır. Analogi bir durum, bilgi ya da olayı öğretime muhatap olan kişinin zaten zihninde bulunan kavramlar ile benzerliğini kullanarak adeta canlı, hareketli ve devamlı

sahneler oluşturmakta, zihne uzak olan durumları tablolaştırarak kolay anlaşılır hale getirmektedir. Analogiler öğrencilerde ilgi, merak ve motivasyonun artırılmasında, kavramsal değişmeyi desteklemede ve kavramlar arasında bağlar kurmada oldukça verimli bir araçtır (Kesercioğlu ve diğerleri, 2004: 37). Misaller vererek ve bu misaller arasındaki benzerlikleri açığa çıkararak anlatma analoginin temelidir. Analoji yöntemi özellikle kavrama ve üstündeki bilişsel davranışların edinilmesi sürecinde kullanılmaktadır (Dinçer, 2005: 2).

Muhtelif branşlarda yapılan çalışmalar, eğitim ve öğretimde analogi kullanımının; öğrencinin bilgi, başarı ve tutumunu istendik yönde etkilediğini göstermektedir. Analoji ile öğretim yönteminin uygulanmasında altı temel aşama bulunmaktadır. Bunlar:

1. Hedef kavramının tanıtılması
2. Benzer kavramın incelenmesi
3. Hedef ve benzer kavram ile ilgili açıklayıcı tanımlamanın yapılması
4. Benzerliğin ayrıntısının çıkarılması
5. Benzerliğin uymayan yönünün belirtilmesi.
6. Sonucun çıkarılması (Çimen'den, Küçükturan, 2003: 16/21).

İnsan zihinsel yapısı itibariyle duylara hitap eden kavramları daha kolay anlar, soyut kavramları anlamakta ise zorluklar çeker. Eğitim süreci bireylerin duyları ile algılayabileceği bir seviyeye getirilmek zorundadır (Fersahoğlu, 2015: 563). Öğrenenin zihinsel olarak aktif katılımının ve anlamlı öğrenmenin sağlandığı etkili bir öğrenme duylar ile kolay algılanabilen, zihinsel bağlar kurularak somutlaştırılmış içerik ile mümkün olmaktadır. Soyut mefhumların duyuşsal boyutlarının olmayışı ve din eğitimine konu olan olay, olgu ve kavramların içerik bakımından soyut niteliğe sahip olması eğitim sürecinde soyut kavramların temsilleri olan fenomenlerin kullanımını değerli kılmaktadır (Batar, 2013: 325). Öğretimde somuttan soyuta ilkesi de bu gerçeği göstermektedir. Öğretime başlarken remizlerde önce nesnelere ve nesnelere yerini tutan resim, tablo gibi unsurlar kullanılmalıdır (Ryan'dan Fersahoğlu, 2015: 563). Öğretime konu olan kavramların somutlaştırılması ve muhatabın bildiği kavramlar ile yeni öğrenilecek kavramlar arasında ilişkiler kurulması kalıcı bir öğretim için gereklidir (Küçükturan, 2003: 16/21). Analogik dil bireyin zihninde zaten bulunan kavram ve sahneleri kullanarak soyut olay, olgu ve kavramlar

ile benzerliklerini açığa çıkarır. Böylece somuttan soyuta ilkesi işlevsellik kazanır, öğrenme daha kolay ve kalıcı hale gelir.

Metaforik sistemlerden oluşan analogiler, kavramların bir boyutunu diğer bir kavrama göre anlama imkânı vermektedir. Bu süreçte kavramın diğer boyutları sistematik olarak gizlenebilmektedir. Böylelikle analogiler bize konu edinilen kavramın bir boyutu üzerine odaklanma imkânı da verebilmekte ve benzeşimle uyuşmayan diğer boyutların dikkat dağıtmasını engellemektedir (Lakoff ve Johnson, 2015: 35).

1.4. Analoji ve Din Eğitimi

Eğitim sistemimizde son dönemlerde gündeme gelen yapılandırmacılık ile öğretim programları yeniden geliştirilmiştir. Yaşanan paradigma değişikliği din eğitimi alanını da etkilemiş ve din eğitimcilerini yeni yöntem ve teknikler aramaya itmiştir. Bu süreçte bireysel farklılıklara sahip tüm bireylere ulaşabilmek amacı ile öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerinde çeşitlilik esas alınmıştır. Öğretim programı geliştirilirken bilginin artması, kavramların kolay anlaşılır bir dille aktarılması, değerlerin içselleştirilmesi ve becerilerin geliştirilmesine dikkat edilmiştir. Geleneksel din öğretiminde bilgileri ezberleyen birer depo niteliğinde görülen öğrencinin öğretim sürecindeki görevleri yeniden tanımlanmış, kılavuzluk yapan öğretmen eşliğinde bilgi inşa eden, üreten bireyler olmaları amaçlanmaktadır. Ayrıca öğrencilere bilgi ve kavramlar arasında bilişsel bağlar kurabilmeleri için zaman verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2010: 13). Bilinenden bilinmeyene ulaşmak ve somut olandan soyuta ulaşım, öğretim sürecinin en önemli ilkeleridir (Clarcken'den Arslan ve Bayrakçı, 2006: 103). Yapılandırmacı yaklaşım ile birlikte öğrenme faaliyetinin bilgilerin yapılandırılması işlevi olduğu ve öğrenmenin daha önceki bilgilere eklenerek gerçekleştiği düşüncesi ön plana çıkmıştır. Din öğretimi program geliştirme ilkelerine paralel olarak, analogi etkin bir öğretim yöntemidir. Analogiler kavramları yalın ifadeler kullanarak açıklamak yerine benzerlik köprüleri kurarak ve dinamik ifadeler kullanarak kavramların anlaşılmasını kolaylaştırır (Demirci Güler, 2007: 11).

Din eğitiminde analoginin kullanılmasının en önemli sebebi, öğretim dilinin muhataplar tarafından kolay anlaşılmasını sağlamaktır. Bu amaç, kaynağı vahiy olan din dili ile örtüşmektedir. Din eğitiminin doğal ve önemli bir kaynağı olarak vahiy, bir zihni eğitirken öğretime konu olan olay ve kavramları muhatapın seviyesine indirgeyerek anlatmıştır. Kuran'ın ve din eğitiminin ortak konuları olan sevgi, saygı, mutluluk, dürüstlük,

cömertlik, hoşgörü, merhamet gibi değer ve duyguların duyu organları ile algılanamayan nitelikte oluşu öğrencilerin anlayışını zorlaştırmaktadır. Kur'an-ı Kerim de varlık, değer ve duygu öğrenme alanlarında karşımıza çıkan bu soyut kavramların öğretilmesinde “bağlantı kurarak” ve benzerlikler açığa çıkarılarak zihinleri terbiye etmektedir (Batar, 2013: 324). Kur'an'ın kullandığı bu etkili üslup İslam terminolojisinde mesel, emsal, darb-ı mesel, temsil ve teşbih gibi kavramlarla adlandırılrsa da bu kavramların ortak noktası temelde soyut ve anlaşılması güç olan konuların, muhatapın zihninde zaten bulunan somut bilgiler arasında benzer özellikler aracılığıyla köprüler kurmalarıdır.

Zihin eğitirken her kavrayış seviyesinden insanı kendine muhatap kabul eden Kur'an, analogileri çok sık kullanarak anlatmak istediği manayı muhataplarını hayran bırakan bir üslupla sunar. Örneğin, Allah'a inanmayan kişilerin yaptığı tüm işlerin onlara ahirette bir fayda sağlamayacağını ifade derken yavan bir ifade kullanmak yerine “Onları amelleri çöldeki serap gibidir.” şeklinde bir analogi ile canlı bir tablo çizip, meseleyi somut hale getirmektedir (Eren 2007: 9). Bu tarz çarpıcı üsluba muhatap olan her bireyin zihninde hareketli bir manzara canlandırılmış, anlatılmak istenenler somutlaştırılmıştır. Meselenin kapalı kalan boyutları aydınlatılmıştır. Kur'an “Ant olsun biz, bu Kur'an'da insanlara öğüt almaları için her türlü temsili getirdik.” buyurarak soyut konuları analogide de olduğu gibi benzer örneklerle açıklamıştır. Yetiştirmeyi amaçladığı erdemli bireyin eğitiminde, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlarına kolektif olarak hitap etmiştir. Soyut ve zihni mana bir şekil ya da bir hareket haline getirilmiş, ifade edilmek istenen psikolojik haller sahnelendirilmiş ve zihne yakın hale getirilmiştir. Edebi bir tasvir niteliğindeki bu anlatım ilgili meseleyi tahayyül edilebilecek şekle dönüştürmüş, canlı ve somut bir hale getirmiştir (Koçak, 2009a: 191).

Bilinenden bilinmeyene ulaşmak ve somut olandan soyuta ulaşım öğretim sürecinin en önemli ilkeleridir. Analogiler soyut ve bilinmeyen bir kavramı hedef alıp, bilinen ve somut unsurlarla o kavramları herkesin anlayabileceği seviyeye indirgeyen zihinsel haritalardır. Din öğretiminde analogiyi kullanmak kavramsal değişimi sağlamada, görünen dünya ile benzerlikler kurarak soyut meseleleri anlamlandırmada ve ilgi çekici bir öğretim süreci oluşturmada olumlu etkilere sahiptir. Bunun yanında öğretim sürecinde başarılı olabilmek için öğretici öğrencilerini her yönü ile çok iyi tanımalı ve öğrencilerinin sahip olduğu tecrübeleri iyi bilmelidir. Bu durum tüm öğretim yöntemlerinde olduğu gibi analogi için de geçerlidir. Aksi takdirde analoginin ifade etmek istediği asıl manayı muhatapların zihninde

var olan şemalarla ilişkilendirmek zorlaşacak, kavram karmaşaları oluşacaktır (Clarcken'den Arslan ve Bayrakçı, 2006: 103/104). Analojide kaynak olarak seçilen kavram öğrencinin tecrübe alanının sınırları içerisinde seçilmelidir. Böylelikle ifade işlevsellik kazanacak ve öğrenci aktif olarak öğrenme sürecine katılmış olacaktır (Batar, 2013: 330).

1.5. Analoji Çeşitleri

Bilaloğlu'na göre dört çeşit analoji bulunmaktadır.

1.5.1. Basit Analojiler

Basit analojiler benzetmenin doğrudan yapılması ile kurulur. Bir olgu, olay ya da kavram ile başka bir olay, olgu ya da kavram arasında doğrudan benzerlik ilişkisi kurulur. Basit analojilere örnek olarak kalbin pompaya benzetilmesi verilebilir.

1.5.2. Hikâye Tarzında Analojiler

Hikâye tarzında analojiler iki olay arasında benzerlik kurularak oluşturulur. Örneğin dünya hayatında peygamberlerin gönderiliş amacı bir analoji ile anlatılabilir. Binası, sınıfları ve kitabı olan ancak içerisinde ders verecek, öğretim faaliyeti yapacak bir öğretmeni olmayan bir okul düşünülemez. Öğrencilerin böyle bir okulda kendi başlarına kitapları okuyup istenilen düzeyde anlamaları çok zordur. Bir öğretmenin rehberliği ve örnekliliği olmadan okullar işlevsel olamazlar. Dolayısıyla Allah insanlar için fiziksel olarak uygun bir dünya yaratmış, dünya ve ahiret hayatının bir kılavuzu niteliğinde kitaplar göndermiş ve bu kitapları insanlara tanıtan, öğreten peygamberler görevlendirmiştir. Allah peygamberleri göndererek insanlara doğru yolu bulmaları için destek olmuştur. Bir okul için öğretmen ne kadar değerli ise dünya ve ahiret hayatı için peygamberler de o kadar önemlidir. İşte burada verdiğimiz örnekte olduğu gibi olaylar hikâyeleştirilir ve olaylar arasında benzerlik ilişkisi kurularak bilinmeyen olayın zihinlere daha kolay yerleşmesi sağlanır.

1.5.3. Oyunlaştırılmış Analojiler

Bu tarz analojilerde benzeşim kurulan iki olay, oyun formatında sunulur.

1.5.4. Resimle Yapılan Analogiler

Resimle yapılan analogilerde aktarılmak istenilen durumlar resimler kullanılarak ifade edilir. Bu tür analogilerde konular daha kolay somutlaştırılmakta ve muhatabın görsel hafızasına hitap edilmektedir (Günay Bilaloğlu, 2005: 73).

1.6. Analoginin Eğitimdeki Faydaları

Eğitimde benzerlikler vurgulanarak oluşturulan öğretim yöntemi, muhatabın hayal gücünü harekete geçirmekte, olguların bilişsel alandan hissi ya da duyuşsal alana aktarılmasını kolaylaştırmakta, akli olanı hayal gücü ile idrake işlemektedir. Tahayyül, düşünmeye sevk etme ve kolaylıkla kavranabilme kuvveti ile özellikle akıl ve hayal gücünü harekete geçirmektedir. Anlatım gücünün soyut ve somut unsurlarını birleştiren benzetmeler, sözlü anlatım biçimlerinin en etkili ve verimlilerindedir (Kılıç, 2014a: 209). İnsan zihni genellikle duylara dayanmakta ve soyut meseleleri anlamakta zorlanmaktadır. İnsanlar öğrenecekleri konuları görmek, duymak ve dokunmak isterler (Fersahoğlu, 2015: 563). Bu noktada analogiler öğretimde somuttan soyuta ilkesine işlerlik kazandırmaktadır. Eğitime konu olan meselelerin bizzat gözlenmesi her zaman mümkün olmamaktadır. Bu durumda benzetmeler kullanılarak mesele açıklığa kavuşturulabilmektedir. Öğrenenin yaşantısı çerçevesinde gelişen bu zihinsel süreç, öğrenilmesi gereken konuyu somut konularla ilişkilendirerek anlamlı öğrenmeyi de sağlamaktadır (Batar, 2013: 325).

Öğretim yöntem ve tekniklerinin verimliliği düşünüldüğünde öğretim sürecinde ne kadar çok duyu organı işlevsel kılınırsa kavrama da o kadar sağlam olmaktadır. Bu noktada analogiler insanın tahayyül gücüne hitap ederek hayal ve bilgiler arasında sağlam köprüler kurmaktadır. Böylece hem akli hem de duyları harekete geçiren analogiler etkili birer öğretim üslubu haline gelmektedirler (Koçak, 2009a: 196). Ayrıca analogi vasıtasıyla öğrenciler bizzat hayatın içinden problemlerle muhatap olabilmekte, problem çözme becerilerini geliştirebilmekte, üst düzey hedef davranışlar edinebilmekte ve etkili dinleme, karar verme yetenekleri kazanabilmektedirler (Dinçer, 2005: 2).

Analoji yöntemi kullanılırken öncelikle uygun benzetmeler kullanılmalıdır ki böylece öğrenme sürecinin en önemli evresi olan açıklama (explanation) aşaması verimli ve etkili bir şekilde ortaya koyulacaktır. Etkili ve verimli bir açıklama (explanation) aşaması ise hedef kavramın kısa ve özlü olarak aktarılmasına yardım edecektir. Öğretim sürecinde doğru planlanmış analogilerin kullanılması öğrencilerdeki eleştirel ve yaratıcı düşüncenin

gelişimini destekleyebilir, adapte ederek farklı alanlarda kullanabilecekleri türden esnek bilgiler geliştirmelerine katkı sağlayabilir (Bayazit, 2011: 141).

Yapılandırmacı yaklaşımda önemli bir yer tutan analogik yöntem öğrencilerin bildikleri kavramların üzerine yeni kavramlar yerleştirmede etkili bir araçtır (Çetinkaya, Taşpınar ve Özdemir, 2019: 289). Analogiler kavramsal değişim öğrenmelerinde anlamayı kolaylaştırmada, öğrenene yeni perspektifler açmada, kuramsal soyut bilgileri hayal edebilmelerinde, öğrencilerin ilgilerini kışkırtıcı rol oynamada ve öğretmenleri öğrencilerin önceki bilgilerini dikkate almaya yönlendirmede, problem çözme ve anlamayı kolaylaştırmada önemli rol oynamaktadır (Duit'ten Şahin, 2016: 53). Ayrıca analogilerin şu avantajları da bulunmaktadır:

- a. Zihinde var olan bilgilerle yapılan benzetmeler muhatabın zihninde yeni ilginç sorular yaratarak öğrenmeye teşvik etmektedir.
- b. Birey farklı düşünme sistemleri ile tanışmaktadır.
- c. Geçmişte kazanılan bilgilerin hatırlanmasını kolaylaştırmaktadır.
- d. Öğrenme güdüsünü artırmaktadır.
- e. Birey sürekli yeni durumlarla bilişsel olarak karşı karşıya gelerek problem çözme yetisini geliştirmektedir.
- f. Yaratıcılık gelişmektedir.
- g. Kavram, olay ve nesnelar arasında mantıksal ilişki kurulabilmektedir (Küçüküran, 2003: 16/21).

1.7. Analoji Yönteminin Kullanımında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Temelde bilişsel bir süreci ifade eden analoginin pek çok faydası olduğu gibi bu yöntemi kullanırken dikkat edilmesi gereken bazı durumlar da vardır. Öncelikle analogi yönteminde başarı elde edebilmek için sistematik bir kurgulamanın yapılmış olması şarttır. Analoji kullanımında öğrenme sürecini öğrencinin ön bilgileri etkilemektedir. Dolayısıyla öğrencinin kavramlar ile ilgili bilgi sahibi olması gerekir. Yine öğrencinin tutum ve yeteneği, problemi kavrayış seviyesi analogi oluştururken dikkat edilmesi gereken durumlardandır. Eğer öğrencinin hedef ya da kaynak kavrama karşı olumsuz bir tutumu varsa bu öğrenme sürecini zorlaştıracaktır. Öğrenme düzeyinin üzerinde analoginin sunuş şekli de etkili olmaktadır (Duru, 2002: 16). Analoji kullanımında bu yöntemin hangi konuda kullanılacağını dikkatle seçmek ve öğrencilerin dikkatini analogiye toplamak gerekmektedir.

Aynı konuda birden çok benzetmeler oluşturulmalı ve bu benzetmeler arasındaki bağlantılar vurgulanarak konunun zihne yerleşmesi sağlanmalıdır (Dilber, 2006: 14).

Tüm olumlu yanlarına rağmen öğretimde analogi kullanımının sınırlılıkları da bulunmaktadır. Örneğin analogilerde, kaynak ve hedef sahalar hiçbir zaman yüzde yüz benzerlik göstermez. Eğer iki saha arasında yapılan benzetmede ayrıntıya girilmezse, böyle bir analogi yanılgılara hatta öğrencilerde kavram yanılgılarına neden olabilir (Çetinkaya, Taşpınar ve Özdemir, 2019: 290). Analogilerde kaynak ve hedef kavramlar arasında kesin bir uyum bulunmamaktadır. Benzetmedeki iki unsur aynı zamanda farklı nitelikler barındırmaktadır. Ayrıca analogiler mümkün olduğunca küçük parçalara ayrılarak öğrenciye sunulmalıdır. Aksi takdirde analogik kavrama yetileri henüz yeterli seviyeye ulaşmamış bireylerde bu yöntemden fayda sağlamak zorlaşacaktır ve başarıya etki etmeyecektir. Nitekim öğretim sürecinde analogilerin yerinde ve zamanında işe koyulması da dikkat edilmesi gereken bir diğer durumdur. Analogik anlayış biçimi günlük yaşamımızda ve pek çok farklı alanda sıklıkla karşılaşılan bir mefhum olsa da, eğitim süreç ve materyallerinde nadiren görülmektedir. Öğrenme ortamları oluşturulurken analogik yöntemin başarısı için iyi bir rehberlik aşaması gerekmektedir (Demirci Güler 2007: 42/43).

Analojinin sınırlı yönlerinden biri de hedef kavramın muhtevasının tam olarak tanımlanmıyor olmasıdır. Öğrenciler de genellikle hedef kavramın içeriğinin sınırlılıkları hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Dolayısıyla öğrenci analogiyi yanlış anlayabilir ya da yanlış yerlerde kullanabilir (Saygılı' dan Özcan, 2013: 39). Kolay ve basit bir analogik öğrenme sağlayabilmek amacıyla ilk olarak kaynak ve hedef durumlar tespit edilmelidir. Daha sonra kaynak durum anlaşılmalı, aradaki benzerlik ilişkisinin akla uygun olduğu saptanmalı, kaynak durum ile hedef durumun benzer olduğu görülmeli ve bulgular kaynak durumundan hedef duruma doğru uygulanmalıdır (Clement' ten Dilber, 2006: 14). Ayrıca analogi sunulurken konuya uygun olmayan genellemeler için önlem alınmalı ve genellemelerden kaçınılmalıdır (Duru, 2002: 18). Analogilerin kavramsal değişimi desteklemesinin yanında yeni kavramlar oluşturmada etkisinin olmadığı düşünülmektedir. Tanıdık olmayan bir problem çözümlenirken tanıdık olan durumları kullanan analogik yöntem, öğretim sürecinde etkin olarak kullanıldığı vurgulansa da bu faydasının yanı sıra yanlış kullanımdan kaynaklanan olumsuz durumlar da ortaya çıkabilmektedir. Bu durum "Analogiler, tamamen yanlış da yönlendirilebilecek iki uçlu kılıçlardır" şeklinde ifade edilmiştir (Duit' ten Demirci Güler 2007: 42). Bu noktada analogiler eğitim süreçlerinde

kullanılırken yukarıda zikrettiğimiz durumlara dikkat edilmeli, yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan oluşturulan analogik üslubun yanlış anlamalara ve kavram yanılgılarına sebep olabileceği unutulmamalıdır.

II. BÖLÜM

2. KUR'AN'IN ANALOJİK ÜSLUBU

İnsanlık yaratılışından itibaren başlayan bir sosyalleşme sürecine tabi olmuştur. İnsanın yaratılışında bir değişiklik olmasa da yeni problemler ortaya çıkmış, bu sorunların çözümü için peygamberler ve kitaplar gönderilerek yaratılışla birlikte terbiye programları uygulanmıştır. Hz. Peygamber'in görevlendirildiği cahiliye toplumu, hakkın, adaletin unutulmaya yüz tuttuğu, evrensel değerlerin hiçe sayıldığı bir toplumu içermektedir. Böylesine bozulmuş bir toplumun eğitimi ve islahının sağlanması ise haylice güç bir stratejiyi zorunlu kılmaktaydı (Kalın, 2002: 143). Tüm nitelikleri ile şuurlu ve iradeli davranışlar sergileyen bireyler yetiştirmeyi amaçlayan Kur'an, ilahi mesajlar barındırmasının yanında eğitsel programı olan bir içeriği de sahiptir. Eğitimin temeline akli ve mantığı yerleştiren Kur'an, akli eğitirken doğru metot kullanımı esasına önem vermiş ve cahiliye toplumu adı ile anılan insan topluluğundan binlerce yıldır sürmekte olan bir medeniyet inşa etmiştir. Bu süreçte asla birkaç metotla sınırla kalmamış, bireyin bilgi, duygu ve davranışlarını hedef alan "doğru metot" ilkesini esas kabul etmiştir (Fersahoğlu, 2015: 58). "*(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Şüphesiz senin Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.*" (Kur'an, 16: 125) buyuran Kur'an, öğretimde doğru metot kullanımının önemini ısrarla vurgulamaktadır.

Kur'an'ın gerçekleri sanatsal bir üslupla aktardığı metotlardan biri de analogidir. Edebi tasvirler kullanarak analogiler oluşturmuş ve bu yöntemi ifade gücünün bir kaidesi olarak belirlemiştir. Kur'an'ın eğitim sürecinde kullandığı bu üslubu Seyyid Kutup şu şekilde ifade etmektedir;

Kur'an zihni bir manayı, ruhi bir durumu, gözle görülen bir olayı, manzarayı, insancıl bir modeli, insan naturalini, hayalde canlanan duyguları tırmalar bir şekilde ifade eder. Sonra da çizmek istediği tabloya yükseltir. Ona canlılık veya yeni bir hareket verir. Bir de bakarsınız ki zihni mana bir şekil veya hareket olmuş, insan naturali görünen üç boyutlu

bir cisim olmuş. Olaylar, manzaralar, kıssalar, canlılık ve hareketli bir hale gelivermiş. Bunlara bir de diyalog (konuşma) sahneleri eklendi mi hayal gücünün temel elementleri sarılmış olur. Anlatım, başlar başlamaz dinleyicilere yeni bir gözlük kazandırıyor. Onları gerçekleşmiş veya gerçekleşecek olayların oynandığı sahneye çekiyor. Manzaralar peş peşe gelir, hareketler yenilenir, dinleyiciler bunun okunan bir kitap ya da darb-ı mesel olduğunun unuttur, manzarayı gördüğünü, olayın gerçekleştiğini, gerçekleşmiş olduğunu hayalinden geçirir. Sahnedeki karakterler bir ileri bir geri giderler. Bu, değişik yapıdaki insanların vicdanlarında etkilenmenin çehreleri, hadiselerin ahengidir. Kelimeler lisanları harekete geçiriyor. Kalplerdeki hisleri açığa vuruyor (Kutup, 1999: 10).

Kur'an'ı mucizevî bir kitap yapan yönlerinden biri Kur'an'ın muazzam üslubu ve anlatım tarzıdır. Bu anlatım tarzı genel itibariyle tasvir metodunu ihtiva etmektedir. Kur'an'ın analogik ifadeleri ise bu tasvir yönteminin bir parçasıdır (Altuntaş, 1990: 56). Kur'an, duylara hitap eden, somut olandan soyuta, düşünceden davranışa, anlaşılması güç olandan aşikâr olana doğru seyreden teşbihlerle (Koçak, 2007: 346), tam dikkat, kapsamlılık ve ifade gücünün kuvveti gibi nitelikleri içeren bir analogik üsluba sahiptir (Aydın, 2001: 94). İnsan daha önce karşılaştığı yaşantıların hepsinden bazı izleri zihninde saklamaktadır. Daha önceden ziyaret edilen mekânlar, tanıştığı bireyler, dinlediği müzikler ile ikinci kez karşılaşıldığında tanıma işlevi gerçekleşir. Zihnin ilkel bir işlevi olan tanıma için öncelikle o kavram, olay ya da olgunun algılanmış olması gerekir. Benzetmeler zihnin bu işlevlerine destek olarak anlamayı kolaylaştırmaktadır (Arslan: 2007: 22). Başta tevhit nazariyesi olmak üzere Kur'an'ın içeriğini oluşturan konular somut ve soyut anlamları girift bir şekilde işlemektedir. Dikkatleri somut gözlem ve fiiller üzerine çekerek asıl amaçladığı somut olan perdenin arkasındaki manevi öze ulaşır (Kılıç, 2016b: 49). Konuyu herkesin algılayabileceği bir seviyeye indirgeyen bu üslup, fazladan açıklama gerektirmediği için ekonomik bir anlatım da sağlamaktadır. "Misalde münakaşa yoktur." sözü bu gerçeği vurgulamaktadır (Arık, 2007: 98). Aynı zamanda Kur'an evrensel değerleri soyut kelimelerle anlatmak yerine analogi ile benzerlik köprüleri kurarak, daha gerçekçi, daha evrensel ve daha anlaşılabilir bir dil kullanmıştır (Arslan, 2007: 19). Analogi zihnimizdeki karanlık noktalara ışık tutan bir fener işlevi görmektedir. Böylelikle Allah'ın "eşref-i mahlûkat" olarak yarattığı insan, kendisine verilen en büyük nimetlerden olan aklı, analogiler yardımıyla kullanarak karanlık noktaları aydınlatır. En anlaşılmaz görünen konular aydınlığa kavuşur.

Kur'an'ın konu edindiği soyut meselelerin anlatımında sıklıkla başvurduğu analogik üslup meseller oluşturarak muhataplarını anlatım tarzı karşısında sarsmakta ve zihinlerini harekete geçirmektedir. İfade gücü dağının zirve noktası olan bu üslup soyut ve manevi konuları tasvirler aracılığıyla hissedilebilen, kolay algılanabilen çok boyutlu mefhumlar haline getirmektedir. Dolayısıyla özellikle zihinsel gelişimi itibari ile henüz soyut kavramları fahmetmekte zorlanan öğrenciler yahut eğitim seviyesi ne olursa olsun her kesimden insan meseleleri kolayca anlamaktadır. Bu konuda Farabi' nin sözleri oldukça dikkat çekicidir: *“Halk tabakası ve kültürlü kesim, mesellerin lafız ve anlamlarından hoşlanırlar. Onun için onları aralarında bol bol kullanırlar. Onları genişlik zamanlarında da sıkıntılı zamanlarında da söylerler. Onlarla uzak hedeflere ulaşmakta, keder ve sıkıntılarında onlarla ferahlamaktadırlar. Mesel hikmetin en beliğidir.”* (Kayacan, 2016: 166/167). İbn Rüşd' e göre ise halk her şeyi duyularla algılanabilir şekilde idrak etmektedir. Dolayısıyla maddi olmayan meseleleri halka aktarırken benzetmeler kullanılması zaruridir. Örneğin; *“Onlar için cehennem ateşinden döşek, üstlerinde de cehennem ateşinden örtüler var. İşte biz zalimleri böyle cezalandırırız.”* (Kur'an, 7: 41) ayetine baktığımızda cehennem gibi soyut bir mesele döşek ve örtü kavramları kullanılarak somutlaştırılmıştır. Kur'an muhtelif tasvir ve temsiller kullanarak somuttan soyuta ilkesini dikkate almış, etkili ve kalıcı öğrenmeler sağlamıştır (Fersahoğlu, 2015: 565).

Din eğitimine konu olan kavram ve durumların birçoğunun soyut yapısı din öğretimi sürecini daha karmaşık bir hale getirmektedir. Öğretime konu olan kavramların bu niteliği, Kur'an'ın kullandığı analogi üslubunun din eğitim ve öğretiminde de kullanılmasını gerektirmektedir. Böylelikle özellikle anlaşılması güç olan kavramlar birey tarafından zaten bilinen benzer bir kavram ile etkileşim haline girecek ve din öğretimi süreci daha verimli olacaktır. İnsanı en iyi tanıyan, insanın niteliklerini, ihtiyaçlarını, eksik yönlerini en iyi bilen onu yaratan Allah'tır. Dolayısıyla din eğitimi sürecinde Kur'an, hem içerik olarak hem de yöntem olarak faydalanmamız gereken temel kaynaktır. Biz çalışmamızın bu kısmında Kur'an'ın kullandığı bazı analogik unsurları inceleyerek din eğitimi sürecinde bir metot olarak analoginin nasıl değerlendirilmesi gerektiğini tartışacağız. Aşağıda verilen örneklerin; Kur'an'ın tutarlı bir birey yetiştirmek amacıyla duygu, düşünce ve davranış boyutlarına kolektif olarak hitap ederek sağladığı zihin eğitimi temel alarak din öğretimi program geliştirme sürecine katkı sağlaması umulmaktadır.

2.1. Kur'an'da Analogik Ayetlere Örnekler

Tarihin aktif bir öznesi olarak Kur'an, tüm zamanlara ve toplumlara hitap eden, insanlığın kişisel ve içtimai problemlerine çözümler sunan evrensel bir kitaptır (Kılıç, 2016b: 40). Tarih boyunca her dönemde insanlara kolektif olarak hitap eden muhtevası ile toplumların eğitim sürecine ışık tutmuş ve tutmaya devam etmektedir. Yaratıcısı olması hasebiyle toplum ve insanı en iyi tanıyan Allah, soyut ve anlaşılması güç konu ve kavramlarda analogi metodunu ilahi mesajında kullanmıştır. Bir eğitimci için muhatabını etraflıca tanımanın eğitim sürecine olan müspet etkisi düşünüldüğünde, dini kavramları doğru anlayan ve kullanabilen, kendi yaşantıları yoluyla değerler geliştirebilen, öğrenmeyi öğrenen, bilgi üretmeye istekli, sahih bilgiler ile hurafenin ayrımını yapıp eleştirel düşünebilen ve ahlaki değerleri içselleştirebilmiş bireyler yetiştirebilmek için Kur'an'ın kullandığı analogik dili doğru anlayabilmek son derece önemlidir. Temelini Kur'an'dan alan bu metod din eğitimi sürecine çeşitlilik kazandırmakla birlikte özellikle soyut kavramların öğretiminde eğitimcilere alternatif sağlayacaktır.

Öğüt ve gerçeği arayanlara bir kılavuz olarak gönderilmiş olan Kur'an (Kur'an, 10: 57, Kur'an, 17: 82) akli ve ilmi meseleleri edebi bir dille sadece akla değil insanın duygusal cihetine de hitap etmektedir. Kur'an akli ve ilmi meseleleri sadece tek boyutlu değerlendirmek yerine çok yönlü değerlendirerek anlayış kapılarını sonuna kadar açmaktadır. Örgün ve yaygın eğitime son derece uygun olan analogik metod, Kur'an'la ilgili meseleleri halkın ve her seviyeden bireyin anlayabileceği bir dile indirgemektedir (Kayacan, 2016: 83/84).

Çalışmamızın bu kısmında analogik üslubu kullanan Kur'an ayetleri örnek verilerek ayetlerin eğitsel boyutları tartışılacaktır.

2.1.1. Örümceğin evi

“Allah'tan başkalarını dost edinenlerin durumu, kendine bir ev edinen örümceğin durumu gibidir. Evlerin en dayanıksızı ise şüphesiz örümcek evidir. Keşke bilselerdi!” (Kur'an, 29: 41).

Bu ayette Allah'tan başka dostları kendine kurtarıcı edinen kişilerin durumu, dayanıksız ve zayıflığı itibarıyla “örümcek evi” benzetmesi ile anlatılmıştır. Kaynak (base) olarak “örümcek evi” seçilmiş, hedef (target) olarak ise “Allah'tan başka veliler edinen

kişilerin halleri” belirlenmiştir. Kaynak ve hedef arasındaki simetrik ilişki vasıtasıyla işlevsel nitelikler benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

Örümcek ağı son derece zayıf ve dayanıksız bir maddedir. Benzetmedeki asıl unsur olan bu nitelikler, Allah’ı veli, dost ve yardımcı olarak kabul etmeyip, Allah’tan başkasına sığınan kişilerin, tıpkı örümceğin evi gibi sıcak ya da soğuktan koruyamayan, dışarıdan gelebilecek tehlikelere açık, dayanıksız sığınaklarının olduğunu vurgulamıştır. Yani örümcek evi ne kadar çürükse insanların Allah’tan başka dost edindikleri de o kadar çürük ve faydasızdır.

Ayette verilen iki farklı mana, meseleyi sadece zihni boyutta soyut kelimelerle anlatmakla kalmamış aynı zamanda analogik bir üslup ile duyulara hitap ederek nefse ulaşan, birçok cihette görüntü ve işlevlerle kavuşan bir sahneyi ihtiva etmiştir (Kutup, 99: 55). Bu analoginin bir başka benzerlik yönü ise örümceğin ağı ile sinekleri yakalamaya çalışmasıdır. Müşriklerin de Allah’tan başkalarını veli edinmeleri ile kazandıkları sinek misali değersiz ve faydasız çıkarlardır. Ayette örümcek, “ankebut” kelimesi ile ifade edilmiştir. Arapça’da “ankebut” dişi örümcek demektir. Dişi örümcekler çiftleşmeden sonra eşini öldüren ve yuvasını en yakın dostu için mezar haline getiren bir hayvandır. Burada örümcek yuvasından kastın batıl inançlar olması da muhtemeldir. Dolayısıyla batıl inançların takipçileri için birer mezar olacağı, dünyada ve ahirette fayda sağlamayacağı benzetmenin bir başka boyutudur (Koçak, 2009a: 208). Kur’an yalın ifadelerle Allah’tan başka veliler edinmenin faydasız olduğunu ifade etmek yerine yukarıda bahsettiğimiz benzerlik noktalarıyla muhatabın dikkatini konuya çekmiş, ifade gücüne güzellik ve çekicilik kazandırmış ve kapsamlı bir konuyu özlü ve edebi ifadelerle daha anlaşılır kılmıştır.

“İdraki muayyen bir noktaya toplama” olarak tanımlanan (Özbaydar’ dan Fersahoğlu, 2015: 123) dikkat, muhatabın bilgi ve uyarıcıları algılamasını sağlamak amacıyla her an algılarının açık olmasıdır. Etkili öğrenmenin sağlanması için gerekli unsurlardan biri de dikkatin sağlanmasıdır (Sünbül, 2014: 361). Kur’an bu genel öğretim ilkesini yukarıdaki ayette adeta örneklendirmiştir. Beklenmedik bir anda dikkat çeken “örümcek evi” benzetmesini kullanarak idrakleri uyandırmış, muhatabın konuya yönelmesini sağlamıştır. Dikkati konuya yoğunlaşan bireyin özlü ve edebi bir üslupla karşılayarak idrak seviyesini en üst noktalara çıkarmayı sağlamıştır ki bu etkili öğrenmenin sağlanması için oldukça önemlidir. Dikkat öğrenilen konuya yoğunlaştığında öğrenme daha etkili olacak, dikkatin dağıldığı ya da azaldığı durumlarda ise unutma gerçekleşecektir

(Bayraktar, 2015: 293). Bu açıdan Kur'an'ın analogik yöntem ile dikkat çekmeyi amaçlayan ifade biçimi din eğitimcileri için dikkate şayan bir veridir.

2.1.2. Güzel ve Kötü Ağaç

“Görmedin mi, Allah güzel bir sözü nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir. Bu ağaç, Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misaller getirir. Kötü bir sözün durumu da; yerden koparılmış, ayakta durma imkânı olmayan kötü bir ağacın durumu gibidir. Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sabit bir sözle sağlamlaştırır, zalimleri ise saptırır. Ve Allah dilediğini yapar.” (Kur'an, 14: 24-27).

Kur'an bu ayette kaynak olarak kökü, dallarıyla sağlam ve kökü olmayan birer ağacı seçmiştir. Analogide asıl anlatılmak istenen hedef ise güzel ve kötü sözün nitelikleridir. Benzetmenin ilk kısmında güzel söz, kökü sağlam ve dalları göğe uzanmış ağaç ile mesel oluşturmuştur. Böyle bir ağaç meyvesi verimli olan ağaçtır ki bu yönü ile söylenen güzel sözler de iyi sonuçlar doğurmaktadır. Ayetteki “Tayyip Ağaç” kelimesi İslâm dini olarak da anlaşılabilir. İslâm ağacının kökü ise dilin zikriyle imanı kalpte daha sağlamlaştıran “La ilahe illallah.” sözü ile misal oluşturmuştur. İman bireyin kalbinde kök salar ve tıpkı kökü sağlam, tatlı meyveler veren bir ağaç gibi “salih amel” meyvelerinin yetişmesini sağlar (Eren, 2007: 47). Ayetin devamında ise ilk örneğin zıddı verilmiş ve konunun daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Kur'an sağlam ve çürük iki ağacı canlı renklerle bir tablo halinde sunmuş, boyalar yerine kelimeleri kullanarak edebi tasvirler oluşturmuştur. Muhatabın zihninde canlanan bu sahne, analogi vasıtasıyla söylenmek istenilen asıl ifadeyi daha çarpıcı ve dikkat çekici bir hale getirmiştir. Kısa ve öz ifadelerle söze kuvvetlilik kazandırılmıştır.

Kur'an'ın bu ayetlerde ağaç örneğini kullanması eğitsel açıdan tahlil edilmeye muhtaçtır. Soyut karaktere sahip meseleleri öğretmek için örneklerin zihninde anlamlandırabileceği ve yaşantı alanlarında var olan materyaller kullanılmalıdır. Kur'an insanı çevreleyen bir unsur olan ağacı kullanarak mananın bireylerin zihninde inşasını kolaylaştırmıştır. Öğretim sürecinde benzetmeler kullanılırken dikkat edilmesi gereken bir unsur da kaynak olgunun muhatabın seviyesine uygun olması ve kişinin hali hazırda bildiği şeylerden seçilmesi gerektiğidir. Mesela “öğretim yöntemleri” hakkında herhangi bir malumat sahibi olmayan bir kişiye o kavramla ilgili bir analogi sunmanız faydasız olacaktır.

Bu yüzden Kur'an'ın cahiliye toplumunu eğitmek için "deve" gibi onların çevrelerinde olan mefhumları kullandığını görüyoruz. *"Deveye bakmıyorlar mı, nasıl yaratılmıştır!"* (Kur'an, 88: 17) âyetinde olduğu gibi benzetmeler insanların içtimai hayatında yer bulan kavramlardan, anlayabilecekleri şekilde, özenle seçilmiştir (Bayraktar, 2015: 53). Kur'an'daki diğer analogik ifadelerde de sivrisinek, taş, dağ, gök gibi insanların her zaman karşı karşıya oldukları örneklerdir. Kaynak kavramın muhatap tarafından iyi bilinir olması analoginin istenilen amaca ulaşması açısından gereklidir. Aksi takdirde analogik ilişki farklı kurulur ve istenen manaya ulaşılamaz. Analogik muhakeme, muhatap tarafından gerçekten anlaşılabilirdiğinde mümkün olabilmektedir. Şayet analoginin kaynak kısmı doğru muhakeme edildiğinde hedef kavrama transfer gerçekleşebilir. Dolayısıyla analogilerin muhatap tarafından algılanabildiğine dikkat edilmelidir ki Kur'an yukarıdaki örnekte bu ilkeye dikkat ederek anlatımı sağlamlaştırmıştır (Duit'ten Demirci Güler 2007: 41). Kur'an'ın bu pedagojik ilkeye analogik anlatım tarzını kullanırken dikkat ettiğini Hakim Tirmizi şu sözlerle ifade etmiştir: *"Şu halde insanlar, olgular kendileri için gizli ve anlaşılmaz bir konumda oldukları vakit, örneklemeli sunumlara gereksinim duyarlar. Onun için de Allah Teala insanlara, kendileri için gayb konumunda olan şeyleri kavrasınlar diye, kendi aşkın katından değil de, beşerin kendi dünyasında örneklemeler sunmuştur..."* (Kılıç, 2010: 18).

2.1.3. Kitap Yüklü Merkepler

"Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın ayetlerini inkâr eden topluluğun hâli ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez." (Kur'an, 62: 5).

Bu ayette kendilerine ilahi bir kitap gönderilmiş ancak onu anlama ve inanma hususunda yeterli bilinç ve duyarlılığa sahip olmayan Yahudi topluluğu misal verilmiştir. Kaynak olarak ise sırtında onlarca kitap taşıyan ancak bilinçsiz oluşu hasebiyle asla onlardan faydalanamayan bir eşek seçilmiştir. Benzetme noktası taşımış olduklarının anlamını ve değerini kavrayamamadır. 'Ayet, Tevrat'ı bilen ancak onun gerektirdiği davranışlardan uzaklaşan Yahudi toplumunu, sırtında kitap taşıyan eşeğe benzetmektedir. Burada verilmek istenen temel mesaj "ilmi ile amel etmeyen insanın durumu" olarak da nitelendirilebilir. İlk karşılaşıldığı anda son derece akılda kalıcı yapısı ile dikkat çeken bu benzetmedir. Eşegin ne kadar kıymetli kitaplar taşırsa taşırsın bunda elde edeceği tek şeyin yorgunluk, yine ilmi ile amel etmeyenin elde edebileceği tek şey boşa giden bir çabadır (Eren, 2007: 86).

Kur'an söyledikleri ile yaptıkları arasında çelişki olan, bildikleri ile amel etmeyen insanı tanımlarken kuru ifadeler kullanarak yetinebilirdi. Ancak yeni bir analogi oluşturarak daha etkili bir dil geliştirmiştir. İnsanların bilgi ve davranışlarındaki bu tezadı, kitap taşıyan merkep örneği ile vahyin gerektirdiği tutumları yerine getirmekten aciz insan tipini somutlaştırarak daha kolay anlaşılır bir hale getirmiştir (Kayacan, 2016: 186/187). Bedahetle yani açık bir biçimde anlaşılamayan bir şeyi, teşbih vasıtasıyla bedihi bir biçimde anlaşılır hale getirmek için teşbih (benzetme) yapılmıştır (Kılıç, 2014a: 217).

2.1.4. Çok Efendili Köle

‘Allah, birbiriyle çekişen ortak sahipleri bulunan bir (köle) adam ile yalnızca bir kişiye ait olan bir (köle) adamı örnek verdi. Bu iki adamın durumu hiç, bir olur mu? Hamd Allah’a mahsustur. Hayır, onların çoğu bilmiyorlar.’ (Kur’an, 39: 29).

İnsanın muhayyile gücünü harekete geçiren bu ayet yine analogik bir üslupla İslam’ın en temel ilkesi olan “tevhit” inancını sahneleştirerek anlatmıştır. Analoginin hedefi birden fazla yaratıcının var olduğuna inanan kişi ile tevhit akidesini benimsemiş kişi arasındaki farktır. Ayet bir sinema sahnesi edasıyla olayı tasvir etmiştir. *‘Bir köle. Aralarında ihtilaf olan pek çok ortak bunda ortaklar. Her biri “benim kölem” diyor, istediklerini yaptırmak için onu kendine çağırıyor. Köle ise ne yapacağını şaşırılmış halde. Birini razı etse, diğeri küsüyor. Bir ihtiyacı olduğunda ise müracaat ettiği her bir ortak onu diğerine gönderiyor... Köle şaşkın, kimi razı edeceğini, kimden yardım isteyeceğini bilmiyor. Bu yüzden devamlı bir azap ve telaş içinde. Ama başka bir köle, ihlasla bir efendiye hizmet ediyor. Efendisi onun ihtiyaçlarını görüyor, yardımcı oluyor. İşte bu ikisinden hangisinin durumu daha iyi, daha güzel?’* (Razi’den Eren, 2007: 25). İşte bu örnekte olduğu gibi evrendeki düzen ve intizam tek bir yaratıcının ürünüdür. Bütün varlıklar tek olan Allah’ın emri üzerine hareket ederler. Öte yandan Allah’a ortak koşanların durumunu anlatan bir diğer analogik âyet te şöyledir: *‘Allah’a yönelen, O’na ortak koşmayan kimseler (olun). Kim Allah’a ortak koşarsa, sanki gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışıyor veya rüzgâr onu uzak bir yere sürüklüyor gibidir.’* (Kur’an, 22: 31). Burada tevhit inancından uzaklaşan insan gökten düşen bir adama benzetilmektedir. Tasvir edilen adam kimsenin bilmediği bir nedenden ötürü yere çakılmakta, kuşlar tarafından kapılmakta ve rüzgar onu sürüklemektedir. Allah’a şirk koşan bir insanın hali hayali bir canlılık ve sert hareketler içeren bu temsil ile aktarılmıştır (Kutup, 1999: 60). İşte Allah’tan başka edinilen ilahlar da temsildeki yirtıcı

kuşlar gibi kişinin dünya ve ahiret hayatını yiyip bitirecektir. Kur'an bu analogi ile müşrik kişinin hayatında yaşadığı savrulma ve böylece kötü niyetli kişilerin kollarında kendilerini bulma sahneleri, olay örgüsü, betimlemeleri ve karakteri olan bir hikaye oluşturmuştur.

Ayet sanatsal ve edebi açıdan muhatabın zihninde kolayca canlanan ve dikkatleri cezp eden tasvirlerden oluşmaktadır. Bireyin inanç ve davranışı açısından dünya ve ahiret hayatının en önemli akidesi olan "tevhit" konu alınmıştır. Kurulan analogik üslup ile insanların bilişsel ve duyuşsal olarak dahil olduğu bir öğretim sürecinde tevhit akidesi zihinlere ilmik ilmik işlenmiştir. Duyulara hitap eden anlatım tarzı din eğitiminin en temel sorunlarından biri olan soyut kavramların anlamlı hale getirilip aktarılması meselesini çözmüş görünmektedir (Selçuk, 1991: 154). Öğretimde yöntem ve teknik seçiminde en önemli unsurlar, yöntemin farklı duyu organlarına hitap edecek şekilde somut, öğretme etkinliklerini monotonluktan çıkarıcı niteliğe sahip ve hedefleri uygun şekilde seçilmiş olmasıdır (Sünbül, 2014: 280). Kur'an tevhit gibi soyut bir meseleyi anlatırken canlandırmalar kullanarak birçok duyu organına hitap etmiş, çarpıcı bir sahne yaratarak monotonluğu önlemiş ve böylece tevhidi temele alıp inanç ve davranış bütünlüğü saplayan bireyler yetiştirme hedefine ulaşmayı amaçlamıştır. Bunun yanında menfi ve müspet olan arasında mukayese yapmaya yarayan benzetme yöntemiyle edinilen bilginin kalıcılığını sağlamış, bilgilerin davranışa dönüşmeni daha kolay hale getirmiştir (Bayraktar, 2015: 52). Kur'an'ın dikkate aldığı bu unsurlar günümüz yapılandırmacı eğitim anlayışına son derece uygun olmakta birlikte, din eğitimcileri açısından da yeni metodolojiler oluşturabilmeleri açısından verimli bir altyapıyı barındırmaktadır.

2.2. Analogik Ayetlerin Din Öğretimi Sürecinde Kullanılmasına Yönelik Uygulama Örnekleri

Somuttan soyuta geçiciliği kolaylaştırması, bilinenden bilinmenin keşfini mümkün kılması, dikkat çekme ve güdülemeyi sağlama, bireye zihinsel şemalar oluşturabilme fırsatı vermesi gibi pek çok nitelikleri düşünüldüğünde Analogi yöntemi, Din Eğitimi sürecinde kalıcılığı ve verimliliği sağlama açısından oldukça başarılı bir yöntem olarak gözükmektedir. Bu nedenledir ki Din Eğitimi sürecinin muhteva ve yöntem açısından temel kaynakları olan Kuran ve Hadisler bu üsluba sıklıkla başvurmuştur. Bu kısımda temel amaç Kur'an' da başvurulan analogik üslubun Din Eğitimi sürecinde kullanılabilecek uygulama

örnekleri sunmaktır. Bu örnekler tasarlanırken hem Kur'an'ın analogileri kullanırken dikkat ettiği prensipler hem de analogi yönteminin uygulama aşamaları temel alınmıştır.

Teorik olarak pek çok açıdan incelediğimiz analogik yöntem pratik olarak da din öğretimi sürecinde kolaylıkla kullanılabilir. Örneğin; 8. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi 2. Ünitesi olan “Zekat ve Sadaka” konulu bölümde “İslam’ın paylaşma ve yardımlaşmaya verdiği önemi ayet ve hadisler ışığında yorumlar.” Şeklinde bir kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımın etkili ve verimli bir şekilde öğrencilere kazandırılması için analogik bir ifade tarzı olan Bakara suresi 251. ayetten yola çıkılarak analogi temelli bir din öğretimi süreci oluşturulabilir. Ayet şu şekildedir: “Mallarını Allah yolunda harcayanların hali yedi başak bitiren, her başakta yüz "tane" bulunan bir tek tohumun hali gibidir Allah kime dilerse ona kat kat verir. Allah, ihsanı bol olan, hakkıyla bilendir.” Öğretmen dersin başında hadisi öğrencilere aktarıp var olan benzerlik unsurunu açıkladıktan sonra ayetteki yedi buğdayı temsilen öğrencilere 7 dal süs buğday verir. Toplanılacak hedef belirlenerek öğrencilerden evde kullanmadığı kıyafetlerden ya da fazla olan makarna, şeker gibi ürünlerden getirmeleri istenir ve ürün getiren öğrenci getirdiği ürünü temsilen üzerinde ayet yazan sınıf panosuna buğdayını asar. Böylelikle ayette belirtildiği üzere büyük bir buğday demeti ortaya çıkar. Toplanan ürünler bir kutuya konur ve içine sınıftan bir not bırakılarak ihtiyacı olan bir aileye ulaştırılır. Böylelikle öğrenciler konuyu yaparak yaşayarak öğrenmiş olur ve infak duygusunu bizzat hissederler.

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi analogik yöntem ile zenginleştirilmiş Din Eğitimi süreci öğrencilerin motivasyon ve güdülerini artırabilecek niteliğe sahiptir. Ayrıca meseleleri somutlaştırarak ve öğrencilerin aktif olarak, “yaparak ve yaşayarak” sürece dahil olmasını sağlayarak verimli ve kalıcı öğrenmeler ortaya çıkarabilecektir. Öğrenciler bu yöntem ile yalnızca monoton anlatım tarzını ihtiva eden eğitim öğretim süreçleri yerine bizzat zihinsel ve fiziksel tecrübeler kazandıkları ve konuları kendi bilişsel çabaları ile özümstedikleri bir öğretim yöntemine muhatap olacaktır. Bu da istenen düzeyde bir öğrenme faaliyetini beraberinde getirecektir.

2.2.1. Analogik Yöntemle Tasarlanan Ders Planları

Çalışmamızın bu kısmında daha önce teorik çerçevede sunulmuş analogik yöntemin uygulanmasına yönelik ders planları paylaşılacaktır. Zümer Suresi 39. ayet temel alınarak planlanan analogi yönteminin kullanıldığı ders planı şu şekildedir:

Okulun Adı	
Dersin Adı	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Sınıf	5
Ünitenin Adı/No	Allah İnancı
Konu	Allah Vardır ve Birdir
Önerilen Süre	40 DAKİKA

BÖLÜM 1

Öğrenci Kazanımları/Hedef Davranışlar	5.1.1. Evrendeki mükemmel düzen ile Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği arasında ilişki kurar.
Öğretme Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Tartışma, soru cevap, anlatım, analogi, beyin fırtınası
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Etkileşimli tahta, Kur'an-ı Kerim meali, görsel
Öğretme- Öğrenme Etkinlikleri Dikkat Çekme	<p>Öğretmen evrende ki ahenk ve düzeni gösteren bir görseli etkileşimli tahtaya yansıtılır. Aşağıdaki sorularla konunun daha iyi anlaşılması sağlanır.</p> <p>1-Görsel de ki ahenk ve düzen kendi kendine var olabilir mi? Niçin?</p> <p>2-Görsel dışında evrenin düzeni hakkında başka hangi örnekler gösterilebilir?</p>

	Güdülem e	Evrendeki düzenden ve görselden hareketle yaratıcının varlığının anlaşılabilir olacağı hakkında öğrencilerin güdülenmesi sağlanır
	Derse Geçiş	<u>Zümer suresi 39. Ayet ('Allah, birbiriyle çekişen ortak sahipleri bulunan bir (köle) adam ile yalnızca bir kişiye ait olan bir (köle) adamı örnek verdi. Bu iki adamın durumu hiç, bir olur mu? Hamd Allah'a mahsustur. Hayır, onların çoğu bilmiyorlar.')</u> bir görsel ile etkileşimli tahtaya yansıtılır. Öğrencilerden görseldeki düzen ile ilgili gördüklerini, evrenin nasıl kurulduğunu ve ayete dair düşünceleri paylaşımları istenir.
	Etkinlikler	5 öğrenci efendi, 1 öğrenci ise köle olarak seçilir. Köle olarak seçilen öğrenciye, efendilerinin kendisine söylenenleri yapması istenir. Her efendi, köleye farklı ve zıt isteklerde bulunur. Köle her efendisinin isteklerini yerine getirmeye çalışır ancak kargaşa ve düzensizlik ortaya çıkar. Buradan yola çıkılarak evrendeki düzenin tek yaratıcının eseri olduğu, şayet birden fazla yaratıcı olsaydı evrende bir düzenin söz konusu olmayacağı açıklanır. Yine bu etkinlik sınıf ortamında ders süreci içerisinde birden çok sınıf başkanı seçilerek de uygulanabilir. Sınıf başkanı örneği öğrencilerin hâlihazırda zihninde bulunan bir mefhum olduğundan analojinin daha rahat kurulabileceği düşünülebilir.
	Bireysel Etkinlikleri (Ödev,deney)	Öğrenme
	Grupla etkinlikleri	öğrenme
ÖZET		

Yine Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin muhtevasında bulunan “Güzel ahlaki tutum ve davranışları örneklerle açıklar.” kazanımını etkili bir şekilde işlevsel kılmak amacıyla, Kur’an temelli analogik yöntem kullanarak tasarlanan bir diğer ders planı ise şu şekildedir:

Okulun Adı	
Dersin Adı	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Sınıf	7
Ünitenin Adı/No	Ahlaki Davranışlar
Konu	1. Güzel Ahlaki Tutum ve Davranışlar
Önerilen Süre	40 DAKİKA

Öğrenci Davranışlar	Kazanımları/Hedef	7.3.1. Güzel ahlaki tutum ve davranışları örneklerle açıklar.
Öğretme Teknikleri	Öğrenme Yöntem ve	Tartışma, Soru Cevap, Anlatım, Analoji, Beyin Fırtınası
Kullanılan Eğitim Gereçler ve Kaynakça	Eğitim Teknolojileri-Araç,	Etkileşimli Tahta, Kur’an-ı Kerim Meali, Eğitsel Video ,Ağaç Görselleri

Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri	Dikkat Çekme	<p>Güzel ahlakla ilgili bir video izletilip öğrencilere videoda ki hangi ahlaki değerlere yer verildiği sorulur .</p> <p>Öğretmen tahtaya "adalet", "dostluk", “dürüstlük”, "öz denetim", "sabır", "saygı", "sevgi", "sorumluluk", "vatanseverlik" ve "yardımseverlik kavramlarını yazarak öğrenciler birer cümle söylemelerini ister.</p> <p>“Güzel ahlaklı ve güzel ahlaklı olmayan bir toplumda hangi duygular ortaya çıkar?” sorusu yöneltilir.</p>
	Güdüleme	<p>Güzel ahlaklı olmanın toplumun birleştirmesinde etkili olduğu toplumda kardeşlik, sevgi ve saygı bağlarını güçlendireceğinden bahsedilir.</p>
	Derse Geçiş	<p>Öğretmen öğrencilere ahlak kavramının tanımını yapar. İzletilen videoda ki ahlaka örnek değerler tek tek öğrenciler tarafından bulunarak kağıtlara yazılır, sonra ortaya çıkan değerlerin anlamları öğretmen tarafından öğrencilere açıklanır, İbrahim suresi 24.ayet öğrencilerle birlikte okunup yorumlanır, güzel sözün kökü sabit dalları gökte olan güzel bir ağaca benzetildiğinden bahsedilir. Ahlaki değerlerin toplumu birleştirme ve kaynaştırmada önemli rol oynadığından tam aksi düşünüldüğünde ise toplumda huzur ve güvenin kalmayacağından ve sağlıklı bir toplumsal bağ oluşamayacağından bahsedilir.</p>

	Etkinlikler	<p>Öğretmen İbrahim suresi 24. ayetten hareketle saksılarda dikili bir şekilde birisi kökü sağlam ve yeşil diğeri ise kökü çürümüş ve kurumak üzere olan iki küçük çam fidanı getirir. İki fidanın birbirinden farklı birtakım özellikleri vardır. Ardından öğretmen tahtaya ayeti yansıtır ve sınıfı dörderli gruplara bölerek öğrencilere ayet ve iki fidan arasındaki ilişkinin bulunup teker teker kâğıtlara yazılmasını ister. Doğru ve güzel cevap veren grubunda sağlam ve yeşil olan çam fidanı ile ödüllendirileceği söylenir. Öğrenciler arasındaki ilişkiyi teker teker bulmaya çalışırlar. Etkinlik sonucunda öğretmen kökleri sağlam ve yeşil olan çam fidanın güzel ahlaka benzetilmesi gerektiğini, ahlakın kişiyi Allah'a kul olmada etkili olduğunu ve güzel bir şekilde yaşamını devam ettirdiğini vurgulanır. Ancak kurumakta olan çam fidanı ise yaşamını devam ettiremeyip olması gerektiği gibi olmadığı için de tutunamayacağı söylenir.</p>
	Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev,deney)	
	Grupla öğrenme etkinlikleri	
ÖZET		

III. BÖLÜM

3. HADİS-İ ŞERİFLERDEKİ ANALOJİK ÜSLUP

Hadis-i şerifler, din eğitimi sürecinin her kademesinde içerik ve üslup açısından kaynak teşkil etmektedir. Hz. Muhammed, Kur'an'da iman eden kişi için "en güzel örnek" olarak nitelendirilmektedir. Hz. Peygamberin bu örnekliliği kişinin dini hayat ve tecrübeleri ile sınırlı kalmayıp içtimai, ekonomik, siyasi, hukuki ve eğitsel birçok boyutu da kapsamaktadır. Bu noktada Peygamberimizin söz ve uygulamaları binlerce yıl öncesine ait bir olgu olduğunu düşünmek doğru değildir. Anlaşılma tarzı ve tarihi süreç üzerinde bıraktığı izler itibarıyla Hz. Muhammed'in söz, davranış ve hükümleri günümüzde varlığını korumakta ve bireylerin davranışlarını etkilemeye devam etmektedir. Öte yandan Hz. Muhammed'in görevlendirdiği toplumun genel özelliklerine baktığımızda cahiliye olarak adlandırılan ve insanlık dışı uygulamaların olduğu bir toplumsal yapı görmekteyiz (Bilgin, 2008a: 141). Dönemin Arap toplumu, sosyal yapı bakımından sürekli aralarında asabiyet ve kabile mücadelelerinin olduğu, düşmanlıkların uzun süre devam ettiği, mühim olmayan sebeplerle kanların döküldüğü, ahlaki ve kültürel açıdan son derece ilkel düşüncelerin hüküm sürdüğü ve zina, kumar, içki, soygun gibi davranışların sıklıkla görüldüğü karanlık bir çağı yaşamaktaydı. Cahiliye dönemini daha iyi anlayabilmek adına Hz. Muhammed'in amcasının oğlu Cafer'in Habeşistan kralı Necaşi'ye söylediği sözler oldukça çarpıcıdır: "Ey Hükümdar! Biz bilgisizlik, sapıklık ve düzenden uzak bir şekilde yaşıyorduk. Putlara tapıyor, ahlaksızlık yapıyor, akrabalık bağlarını çığnıyor, komşuluk haklarını tanımıyor ve kuvvetli olanlarımız zayıflarımızı eziyordu. Uzun süre bu durumda yaşadık." (Kayacan, 2016: 11/13).

Yine inanç açısından da cahiliye dönemi toplumunda putperestliğin yaygın olduğunu görmekteyiz. Toplumdaki her birey kendi kabilesinin ve diğer kabilelerin putlarına saygı duymak zorundaydılar. Temelde putlar, gözle görülemeyen manevi varlıkların cisme yansımış halleri ve bu manevi varlıklara ulaşmakta aracı olarak kabul edilirdiler (Arı, 2004: 177).

İşte yukarıda bahsettiğimiz şekilde alışlagelmiş davranışları olan bir toplumda görevlendirilen Peygamberimiz, ilk vahiyle birlikte 23 yıllık kısa bir süre içerisinde temelinde “tevhid” inancını barındıran, sosyal dinamikleri oldukça güçlü, insan ilişkilerinin adalet, sevgi vb. değerlerle şekillendiği bir toplumun inşasını sağlamıştır. Cahiliye toplumunu tamamen yıkıp farklı bir sosyal yapı kurmuştur.

Genel kabule göre Hz. Muhammed yeni bir toplum inşa ederken tedricilik ilkesine dikkat etmiş, konuları önem sırasına göre belirli aşamalarla hükme bağlamış, böylelikle sosyal akışkanlık sağlaarak toplumsal yapının bir krizle karşılaşmasını önlemeye çalışmıştır (Bilgin, 2005: 137). Peygamberimiz her açıdan cehaleti ile ünlü bir toplumda görevlendirilmiş olmasına rağmen elçilik vazifesini yerine getirerek birçok değeri insanlara öğretmiştir ki bu değerler günümüze kadar farklı coğrafyalarda yaşamını devam ettirmektedir. Biz O’nun ifa ettiği bu görevin başarısını 21. yüzyıl toplumlarında yürütülen eğitim faaliyetleri ile kıyasladığımızda daha net görmekteyiz. Nitekim günümüzde sigara ve alkol tüketiminin azaltılması, fuşun ve uyuşturucu kullanımının, aids gibi hastalıkların önlenmesi, çevreyi koruma amacıyla yapılan faaliyetlerin istenen düzeyde başarı sağlanamaması veya başarısızlığı hatta bunların daha da yaygınlaşması değerlendirildiğinde Hz. Peygamber’in yerine getirdiği misyonun önemi daha iyi anlaşılacaktır (Çalışkan, 2018: 922).

Hz. Muhammed ilk vahiyle birlikte Arap toplumuna attığı bu tohum filizlenmiş, yüzyıllar boyunca gelişerek meyvelerinden farklı toplum ve coğrafyalardaki insanlar nasiplenmiştir. Peygamberimizin attığı bu tohum tarihsel süreç içerisinde siyaset, edebiyat, sanat, hukuk, eğitim gibi pek çok alanda etkisini gösteren ve hala da devam etmekte olan İslâm Medeniyetini inşa etmiştir. Toplumların kendi sosyal yapılarını koruma eğiliminde oldukları düşünüldüğünde 23 yıl gibi kısa bir sürede bir toplumda bu tarz köklü değişiklikler yapabilmiş olmanın aynı zamanda bir eğitim ve öğretim başarısı olduğu aşikârdır. Peygamberimizin eğitimci, sahabilerin öğrenci, Kur’an’ın ise müfredat olduğu bu süreç ciddi bir eğitsel altyapıyı barındırmaktadır. Örneğin kız çocuklarını diri diri toprağa gömen insanların Hz. Ömer gibi adaleti ve şefkati ile müsemma şahsiyetlere dönüşü Peygamberimizin eğitsel faaliyetleri ile gerçekleşmiştir. Dolayısıyla davranış değişikliği sağlama noktasında oldukça başarılı olan bu süreç bir din eğitimcisi için dikkate şayandır. Bir muallim olarak görevlendirilen, insanlık tarihinin en önemli eğitimcisi, insanlığı hidayete ve kurtuluşa sevk eden ve beşeriyetin önüne ışık tutan bir elçi olarak

Peygamberimiz din eğitimi sürecini planlarken ve uygularken başta da söylediğimiz gibi en önemli örneğimizdir. Bu yüzden günümüz eğitimcileri, Peygamberimizin eğitim anlayış ve uygulamalarındaki örnekleri doğru bir şekilde telakki etmelidir.

Çalışmamızın bu kısmında Hz. Muhammed'in eğitimci kişiliğinin temel niteliklerini inceleyerek tebliğ sürecinde sıklıkla başvurduğu bir yöntem olan analogiye başvurduğu noktaları tespit etmeye çalışacağız. Bu noktada Hadis-i Şeriflerdeki analogik üslubun eğitsel açıdan hangi ilkeleri barındırdığı ve din eğitimi sürecinde yeni ve çağdaş bir yöntem olarak analoginin kullanılmasına nasıl katkı sağlayacağı bizim temel tartışma noktamız olacaktır.

3.1. Bir Eğitimci olarak Hz. Muhammed

Peygamberler, insanoğlunun yaratılışından itibaren dünya ve ahirette insanları mutluluğa ulaştırmanın yollarını göstermek amacıyla görevlendirilen elçilerdir. Peygamberler yaşamları boyunca Allah'tan aldıkları vahyi insanlara ulaştırmak ve omurgasını adaletin oluşturduğu bir toplumsal nizamın tahsisi için önderlik ve örneklik teşkil etmek gibi sorumlulukları üstlenmişlerdir. Onlar görevlerini yerine getirebilmek ve Allah'ın mesajını insanlara daha kalıcı bir şekilde ulaştırmak için ise eğitim öğretim yöntemlerine başvurmuşlardır. Peygamberimiz Hz. Muhammed de tüm peygamberler gibi aynı misyonu taşımakla birlikte O'nun hayatına baktığımızda eğitsel açıdan birçok örnek uygulamanın varlığını görmekteyiz (Yılmaz, 2017: 13). Bu açıdan peygamberlik misyonu ile eğitimcilerin görevleri arasında birçok açıdan benzerlik bulunmaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'e şu görevlerin verildiğini görmekteyiz: Allah'tan vahiy yoluyla aldığı mesajları insanlara tebliğ etmek, Kur'an'ı açıklayarak tefsir etmek ve teşri' yoluyla Kur'an ve sünnet diye ifade edilen en güzel davranış biçimlerini kendi hayatında sergileyerek hikmeti yani dinî konularla ilgili en doğru bilgileri muhataplarına öğretmek (Çalışkan, 2018: 915). Peygamberimizin eğitimcilik görevi, "Ümmîlere kendi içlerinden, onlara ayetlerini okuyacak, onları arındıracak, onlara kitabı ve hikmeti öğretecek bir elçi gönderen O'dur. Oysa onlar daha önce apaçık bir sapkınlık içindeydiler." ve "Biz seni başka değil, ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak bütün insanlara gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmek istemiyorlar." gibi ayetlerde de sıklıkla ifade edilmektedir.

Peygamberimizin insanları eğitirken temele aldığı ilkeler, kullanmış olduğu araç, gereç ve yöntemler günümüz eğitim anlayışının birçok özelliğini taşımaktadır. Abdulfettah Ebu Gudde, Hz. Muhammed'in eğitimci kişiliği ile ilgili şu sözleri söylemektedir: *“Allah'ın dinini insanlara tebliğ etmek için seçilmiş olan bu muallim, görünüşü, gönül dünyası, tavrı, konuşması ve bütün halleri ile gerçek bir muallimdi. Onun kamil şahsiyeti İslam'ı öğrenenler için, onun gibi olmaları ve yolunu takip etmeleri için bir metottur. Muallim kişiliğinin kemale ermesi için sahip olması gereken sıfatların bazıları şunlardır: Akıl, fazilet, ilim, hikmet, ileri görüşlülük, etraflıca muhakeme edebilmek, birikim, liyakat, canlılık, vakarlı sükûnet, güzel konuşma, yüksek zekâ, temiz giyinme, güzel görünüm, güzel konuşma, güzel uygulama, güzel idare. Bütün bu zikredilen özellikler Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemde en iyi ve en kâmil biçimde bulunmaktaydı. O, her öğrenmek ve aydınlanmak isteyen için eşsiz şahsiyetiyle bir muallimdir.”* (Ebu Gudde, 2017: 287/288).

Peygamberimizin eğitim faaliyetlerindeki bu üstün becerisi O'nun Kur'an'ın eğitiminden geçmiş olması ile yakından ilişkilidir. Kur'an, Hz. Muhammed'e insanlarla nasıl sağlıklı diyaloglar kurabileceğini, doğruyu nasıl kavratılabileceğini ve ikna edici olma yolunda nasıl davranması gerektiğini vahiy yoluyla öğretmiştir (Kayacan, 2016: 2019). Allah, doğumu ile başlayarak ve vahyin gelişi ile yoğunluk kazanan süreçte Peygamberimizi bir kalp ve zihin terbiyesine tabi tutmuş, böylelikle insanları doğru bir şekilde eğitme görevini ona vermiştir. Peygamberimiz de *“Beni Rabbim terbiye etti, terbiyemi en güzel şekilde yaptı.”* buyurarak bu gerçeği vurgulamıştır. Yine O, insan terbiyesinin sağlanması için gerekli olan süreçte dikkat etmesi gereken durumlar konusunda da Kur'an tarafından bilgilendirilmiş ve hatta zaman zaman uyarılmıştır. Peygamberimizin özellikle eğitime muhatap olan kişilerin fiziksel ve psikolojik özelliklerini tanıması, bu özelliklere uygun yöntem ve teknikleri işe koyması, yöntem ve tekniklerin doğru kullanılması gibi konularda vahyin uyarı ve tavsiyelerine muhatap olmuştur (Buyrukçu, 1997: 38).

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de *“(Ey Muhammed!) Eğer Allah'ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya çalışırdı. Hâlbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah, sana kitabı (Kur'an'ı) ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah'ın sana lütfü çok büyüktür.”* (Kur'an, 5: 113), buyrulur Hz. Muhammed'in vahiy ve hikmet ile donanmış bir eğitimci olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla Peygamberimizin sahip olduğu bilgilerin kaynağını Kur'an oluşturmaktadır. Aynı zamanda tebliğ görevi ifa edilirken Peygamberimizin eğitim faaliyetlerinde kullanacağı yöntem, teknik ve üslupla ilgili şu âyetler dikkat çekicidir: *“(Ey*

Muhammed!) Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Şüphesiz senin Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.” (Kur’an, 16: 125), ‘‘Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah’tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah’a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever.’’ (Kur’an, 3: 159), ‘‘ Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt mü’minlere fayda verir.’’ (Kur’an, 51: 55), ‘‘ Artık sen öğüt ver! Sen ancak bir öğüt vericisin. Sen, onlar üzerinde bir zorba değilsin.’’ (Kur’an, 88: 21-22).

Aynı zamanda Hadis-i Şerifler birçok söz sanatını da barındırmaktadır. Eğitimci kişiliğinin bir göstergesi olarak Peygamberimiz, belagat açısından sözlerini yeri ve zamanında kullanmaya özen göstermiş, bireyin ve içtimai şartların ve muhataplarının kavrayış seviye ve yetilerini dikkate alarak seviyelerine uygun konuşmalar yapmıştır (Aslan, 2013: 252). Bu noktada Peygamberimizin irşad sürecini şekillendiren bir diğer unsurun, pedagojik açıdan dikkat edilmesi gereken hazırbulunuşluluk ve kişiye görelilik ilkeleri olduğunu görmekteyiz.

İnsanları mutluluğu ulaştırmak ve her açıdan huzur dolu bir toplumu inşa etme yolunda Peygamberimizin eğitim ve öğretim faaliyetlerine ışık tutan ilahi vahye dayalı bu ilkeler günümüz pedagojik bakış açısı ile birçok benzerlik barındırmaktadır. Öte yandan Hz. Peygamber’in eğitsel paradigmasının temelinde ise insan unsurunu merkeze alan bir yöntem mevcuttur. O ilahi mesajı tebliğ ederken muhatabı olan insanın niteliklerini tanımaya çalışmıştır. Bu süreçte insanın bilişsel kapasitesi, sosyal ve psikolojik durumuna göre yöntemler belirlemiştir. Asla zor ve şiddeti içeren davranışlar sergilememiş, iyilik, hoşgörü, kibarlık ve güzel huyluluğu ilke edinmiştir (Yılmaz, 2017: 18). Kur’an bu gerçeği ‘‘*Sen elbette üstün bir ahlâk üzeresin.*’’ (Kur’an, 68: 4), âyeti ile ifade etmiştir.

Peygamberimizin eğitimci kişiliği, tebliğ sürecinde kullandığı sözler, davranışlar ve insanlığa ulaştırdığı ilahi mesajlar eğitimciler açısından incelendiğinde günümüz pedagojik birikimi ve yaklaşımlarına zengin bir kaynağı içerdiği görülmektedir. İşte Peygamberimizin bu süreçte sıklıkla başvurduğu yöntemlerden biri de analogidir.

3.2. Hz. Muhammed'in Tebliğ Sürecinde Kullandığı Bir Yöntem Olarak Analoji

İlahi mesajın iletilmesi için farklı dönem ve kültürlerde görevlendirilen peygamberler, gönderildiği toplumun dilini konuşan, toplumdaki kültürel yapıyı, kavrayış seviyelerinin farkında olan kişilerdir. Kur'an'ın Arapça olarak gönderilmiş olmasının sebebi gönderildiği toplumun bu dili konuşuyor olmasıdır. Bahsi geçen mevzular Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir: *'Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki, onlara (Allah'ın emirlerini) iyice açıklasın. Allah, dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.'* (Kur'an, 14: 4), *'Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik.'* (Kur'an, 12: 2). Dolayısıyla Arap dilinin barındırdığı kültürel ve düşünsel yapı Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflere de yansımıştır (Uysal, 2007: 74). Hz Muhammed, Allah'tan aldığı vahyi insanlığa iletirken zengin bir üsluba ve belagat açısından üst düzey niteliklere sahip Arap dilinin anlatım teknik ve inceliklerinden faydalanmıştır. Dinin evrensel mesajını, teşbih, temsil, mecaz ve kıssa gibi muhtelif yöntemler kullanarak, insanların anlayabileceği bir anlatım tarzı ile sunmuştur (Soyupek, 2007: 141). İbnu'l-Esir'de Hz. Peygamber'in fesahat ve belâgati ile ilgili olarak şöyle der: *"Muhakkak ki Hz. Peygamber, lisan bakımından Arapların en fasihi, beyan bakımından en açık, nutku en tatlı, lafız ve lehçe bakımından en düzgün ve en açık konuşanı, huccet yönünden kuvvetlisi, hitap açısından da en iyi bileni ve en doğru yolu gösterenidir."* (Soyupek, 2007: 141). Peygamberimizin sıklıkla başvurduğu yöntemlerden biri de benzetmeler aracılığıyla kurulan anlatım tarzı yani analogidir. Kur'an-ı Kerim'in muhtevasında bulunduğu gibi, estetik ve sanatsal açıdan etkileyici, lafız-anlam, gösterge-gösterilen ilişkisini sağlam bir şekilde kuran bu temsili anlatım tarzı hadislerde de karşımıza çıkmaktadır. Son derece zengin bir kaynak niteliğindeki bu muhteva aynı zamanda etkili öğreticiliği sağlama açısından büyük oranda öğretim, tefsir ve irşat amaçlı kullanılmaktadır (Kılıç, 2010: 36).

Hz. Muhammed öğretmek istediği meselenin daha açık ve anlaşılır hale gelebilmesi için somut olarak insanların algılayabildiği, görebildiği, tadabildiği ve hissedebildiği mefhumları benzetmeler ya da temsiller aracılığıyla aktarmaya çalışmıştır. Bu üslup ile muhatabın konuyu anlaması kolaylaşmış, bilgilerin hızlı ve tam bir şekilde izahı sağlanmıştır. Benzetimler yani analogiler kullanarak anlatım, meselenin kapalı boyutlarını aydınlatmada ve üstü kapalı inceliklerin üzerindeki bilişsel perdeleri kaldırmada oldukça verimli olmaktadır. Hz. Peygamber de bu hususa dikkat etmiş ve benzetimleri hutbe, vaaz

ve konuşmalarında sıklıkla kullanmıştır (Ebu Gudde, 217: 104). Ayrıca muhtevasında benzetmeler bulunan bir anlatım tarzı sözün yahut mesajın kalıcılığını da artırmaktadır. Bu üslup geçmişte olduğu gibi günümüzde ve gelecekte etkili ve kalıcı olmaya devam edecektir ki hadisler bu durumun en bariz örnekleridir (Soyupek, 2007: 159). Bu noktada Hadis-i Şeriflerde var olan analogik üslupla ilgili örnekler verilip bu örneklerdeki eğitsel ilkeleri ve analogik üslubun eğitim öğretim sürecine sağladığı faydaları tespit etmek çalışmamızın seyri açısından mühim gözükmemektedir. Hz Muhammed' in bir eğitimci olarak toplumu yeniden inşa sürecinde benzetmeleri kullanırken temele aldığı prensipler ve bu prensiplerin din eğitimi sürecine katkıları tartışılacaktır. Böylelikle analogik üslubun din eğitimi sürecinde nasıl kullanılabileceği ile ilgili somut veriler elde edilmiş olacaktır.

3.2.1. Hadis-i Şeriflerdeki Analogik Üsluba Örnekler

Hadis-i Şeriflerde özellikle soyut konuların anlatımında analogi yöntemine sıklıkla başvurulduğunu görmekteyiz:

3.2.1.1. Kıskançlığın Ateşe Benzetilmesi

Ebu Hureyre' den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *“Hasetten (kıskançlıktan) sakınınız. Çünkü ateşin odunu yediği gibi kıskançlık ta iyi amelleri yer bitirir.”* (Ebu Davud, Edeb: 44).

Hadis-i Şerif'te kıskançlık duygusu ateşe benzetilmiştir. Burada benzeyen (müşebbeh) kıskançlık duygusu, benzetilen (müşebbehun bih) ise ateş kavramıdır. Diğer bir ifade ile hadiste kaynak (base) kavram ateş ve ateşin yakıcılığıdır. Hedef (target) ise kıskançlıktır. Hz. Muhammed kıskançlık kavramını ve kıskançlığın kişinin davranışlarındaki olumsuz etkileri anlatmak adına analogik bir ifade kullanmıştır. Nasıl ateş odunu kısa bir sürede yakıp kül haline dönüştürüyorsa aynı şekilde kıskançlık duygusu da kişinin iyi ve faydalı davranışlarını yok etmektedir.

Hadiste yapılan benzetmenin sağladığı temel fayda soyut bir kavram olan kıskançlığın anlatımını somutlaştırmak ve anlatılmak istenen duygu ve düşünceleri muhatabına kısa, özlü ve etkili bir şekilde iletmek olduğu söylenebilir. Böylelikle kıskançlık

duygusunun kişiye olan zararları muhatapların zihninde şekillenip canlı bir hal kazanmıştır. İnsanın zihninde ve kalbinde ortaya çıkan etki bu yolla daha şiddetli ve kalıcı olmuştur.

3.2.1.2. Müslüman Toplumunun Bir Vücuda Benzetilmesi

Peygamber Efendimiz *“Müslümanlar birbirlerini sevmeye, birbirilerine merhamet etme ve şefkat göstermede bir vücut gibidir. Vücuttan bir organ şikâyet ederse, vücudun diğer organları uykusuzluk ve humma ile ona katılırlar.”* buyurmuştur (Buhari, Edeb: 27).

Hz. Muhammed’in tebliğ faaliyetinde sıklıkla analogik üsluba başvurduğundan bahsetmiştik. Hadis-i Şerif bu üslubun en güzel örneklerinden biridir. İslâmi açıdan bir ve beraber olması vurgulanan Müslüman toplumu insan vücudu ile analogik bir bağ kurularak anlatılmıştır. Buradaki benzetme yönü Müslümanların hem zahmet ve zorluk dolu günlerde hem de neşe ve mutlulukta birbirlerine yardımcı olmalarıdır. Müslümanlardan tıpkı bir vücudun organları gibi bir bütünlük içerisinde olmaları istenmiştir. Vücudun herhangi bir kısmında bir ağrı meydana geldiğinde bundan tüm organlar nasıl etkileniyorsa işte Müslüman toplum da bu şekilde her bireyinin acısını, derdini, üzüntüsünü yahut mutluluk ve neşesini tüm toplumla paylaşabilmelidir (Uysal, 2007: 90). Kılıç bu Hadis-i Şerif’in barındırdığı mana zenginliğini şu sözlerle ifade etmiştir: *“Bu yüksek düzeyli temsili anlatımda, fertten topluma, toplumdaki ferde kadar açığa çıkarması, inşa etmesi ve harekete geçirmesi gereken ayrımsız ve kuşatıcı etki, yaratıcı enerji; en mükemmel bir birlik oluşturan insan bedenindeki karşılıksız ve anlık icabet esasına mebni bir tesanüt, birbirini takviye, paylaşım, hatta kendi biyolojik varlığını imha etme olgusuna benzetilmiş; muhtemelen buradan, iç içe girmiş sonsuz yaşam alanlarıyla dünya için olduğu kadar sonsuz görünümlü evrenler için de müthiş bir bakış açısı, varoluş paradigması inşa edilmiştir!..”* (Kılıç, 2010: 38). Peygamberimiz İslâm toplumunun temelini oluşturan birlik ve beraberlik unsurlarını analogik ifade biçiminin mukayese ve teşbih gücünden faydalanarak zihinlere kazımıştır. Böylelikle anlatılmak istenen mana somutlaştırılmış hem ekonomik hem de kalıcı bir öğrenmenin gerçekleşmesi için gerekli olan nitelikler sağlanmıştır. Mesele külli ve kuşatıcı bir bakış açısı sunularak aydınlığa kavuşturulmuştur.

3.2.1.3. Beş Vakit Namazın Irmağa Benzetilmesi

H. Muhammed'in namaz ibadetinin faydalarını insanlara anlatırken de analogik ifade biçiminin en bariz örneklerinden birine başvurduğunu görmekteyiz. Ebu Hureyre' den rivayet edilen Hadis-i Şerif şöyledir: *"Bana söyler misiniz, herhangi birinizin kapısının önünden bir ırmak aksa ve o kimse günde beş defa o ırmakta yıkansa, o kişinin üzerinde hiç kirden eser kalır mı?"* Dediler ki: *"Onun kirinden hiçbir şey kalmaz."* Bunun üzerine H. Peygamber: *"İşte bunun örneği beş vakit namazdır. Allah beş vakit namazla günahları siler"* buyurdu." (Müslim, Mesacid: 282).

H. Muhammed burada namaz ibadetini kişinin kapısının önünden akan bir ırmağa, kılınması gereken beş vakit namazı o ırmakta günde beş kez yıkanmaya ve kişinin hata ve günahları ise kişinin kirlerine benzetmiştir. Böylelikle hedef durum olan namaz ibadetinin kişinin günahlarını yok etmesi yönündeki faydayı, analogik üslup kullanarak muhataplarının anlam ve değer dünyasında tecessüm etmesini sağlamıştır. Bu anlamsal zenginliğe muhatap olan kişiler, namaz ibadeti ile suyun kirleri yok etmesi arasında zihinsel bağlar kurarak bahsi geçen faydayı anlam dünyalarında somutlaştırmışlardır. Böylelikle namaz kılan kişinin zihninde bu sahneyi canlandırmasının ve namaz kılmaya istek yönünde olumlu davranış değişikliği geliştirmesinin çok daha kolaylaşmış olduğu âşikardır. Çünkü öğrenme insan zihninde eski ve yeni bilgilerin yapılandırılması sonucu oluşmaktadır. Öğrenmeye muhatap olan kişi bu süreçte aktif rol oynamalıdır. Yapılandırmacı anlayışa göre bu aktiflik öğrenen kişinin çevreden edindikleri bilgilere kendi zihinlerinde anlam vermeleri ile gerçekleşmektedir (Zengin, 2017: 73). Bu üslup ile bireyin zihninde var olan eski bilgiler ile öğrenilecek yeni bilgi arasındaki yapılandırma işlevi benzetme unsuru ile gerçekleştirilmekte ve öğrenen kişinin aktif katılımı sağlanmış olmaktadır. Dolayısıyla Peygamberimizin bu sözleri rastgele seçilmiş sözler olmamakta aksine günümüz pedagojik ilkeleri ile son derece uyumlu veriler barındırmaktadır.

Yukarıdaki Hadis-i Şerif'te eğitsel açıdan dikkat çeken bir diğer unsur ise Peygamberimizin sözlerine istifham (soru sorma) ile başlamış olmasıdır. H. Muhammed cevabı muhatapları tarafından bilinmesine rağmen bu istifham ile muhataplarının dikkatini anlatacağı mevzuya çekmiştir (Uysal, 2007: 92). Üst düzey bir kavramanın gerçekleşmesi için dikkat, dikkat için ise zihnimizin konuya yoğunlaşması gerekmektedir. Buradaki yoğunlaşmanın kuvvet ve düzeyi yükseldikçe anlama ve kavrama faaliyetlerinin kuvveti de artmaktadır (Fersahoğlu, 2015: 123). Dikkati belirli bir noktaya toplamanın eğitsel açıdan

anlamalı öğrenmeyi sağlamada ilk aşama olduğu düşünüldüğünde Peygamberimizin bu üslubu da oldukça önemlidir.

3.2.1.4. Kur'an ve Harabe Ev Benzetmesi

Hz. Peygamberin analogik üslubu kullandığı bir diğer konu ise kişileri Kur'an-ı Kerim'i okuma, öğrenme ve sevmeye teşvik etmeye çabasıydı. Bu meseleye örnek olarak Abdullah bin Abbas'tan rivayet edilen hadiste Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *"Kalbinde Kur'an'dan hiçbir şey bulunmayan bir kimse harap olmuş ev gibidir."* (Tirmizi, Fedailü'l-Kur'an: 18).

Din eğitiminin en mühim ve en temel meselelerinde biri de İslâm dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i doğru okuyan, doğru anlayan, hayatını Kur'an'a göre teşekkül edebilen bireyler yetiştirmektir. Peygamberimiz de bu konuyu ilk Müslümanlara aktarırken oldukça veciz ve belîğ bir dil kullanmış, güçlü bir benzetme kullanarak muhataplarının ilgilerini artırmış, aktarmak istediği mesajı etkili bir şekilde sunmuştur. Yine Müslümanın Kur'an'a olan tavrı ile ilgili bir diğer hadis, Enes bin Malik'ten şöyle rivayet edilmiştir: *"Kuran okuyan mümin hem kokusu hem de tadı güzel olan turunç gibidir. Kuran okumayan müminin misali ise hurma gibidir.; tadı güzeldir ancak kokusu yoktur. Kuran okuyan facirin misali de fesleğen gibidir. Kokusu güzeldir ancak tadı acıdır. Kuran okumayan facirin misali de Ebu Cehil karpuzu gibidir. Tadı acıdır. Kokusu yoktur."* (Ebu Gudde, 2017: 104).

Her iki hadiste daha önceden bahsettiğimiz somuttan soyuta ve bilinenden bilinmeye ulaşma, dikkat çekme ve güdülenmeyi sağlama gibi eğitsel açıdan pek çok nüansı ihtiva etmektedir. Her iki hadiste de müşterek olan bir diğer dikkat çekici unsur ise analogik ifadeler kullanılırken benzetmeye kaynak unsur olarak seçilen kavramlardır. Bu kavramların analogik sözlere muhatap olan kişilerin yakın çevresinden seçilmiş olması, eğitimde yakından uzağa ilkesine işlevsellik kazandırmayı sağlamaktadır. Peygamberimiz burada ezberlenecek hazır bilgiler sunmak yerine bireyin aktif katılımını sağlayan bir yöntem kullanmıştır. Nitekim günümüz yapılandırmacı yaklaşımı da bu durumu vurgulamaktadır. Piaget, öğrenciye önceden hazırlanmış hazır bilgiler sunmak yerine bu bilgilere öğrencilerin ulaşmasının sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu açıdan birey çevre ile gerçekleştirdiği etkileşim vasıtasıyla kendi çabalarıyla sonuçlara ulaşmalıdır (Köylü ve Oruç, 2017: 18).

3.3. Analogik Hadis'i Şeriflerin Din Öğretimi Sürecinde Kullanılmasına Yönelik Uygulama Örnekleri

Çalışmamamızın bu kısmında analogik ifade tarzını ihtiva eden hadisler temel alınarak planlanan ders planları sunulacaktır:

Okulun Adı	
Dersin Adı	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Sınıf	5
Ünitenin Adı/No	Ramazan ve Oruç
Konu	Ramazan Orucu ve Önemi
Önerilen Süre	40 DAKİKA

Öğrenci Kazanımları/Hedef Davranışlar	5.2.1. Ramazan ayı ve orucun önemini fark eder.
Öğretme Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Soru Cevap, Tahrir, Analoji, Tartışma
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Etkileşimli tahta, karton , top

Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri	Dikkat Çekme	<p>Öğrencilerin ramazan ayı ile ilgili yaşamış oldukları bir olayın anlatılması istenir</p> <p>Öğrencilere ‘‘Müslümanlar için Ramazan Ayı’nın önemi nedir?’’ olduğu sorusu yöneltilir.</p> <p>Öğrencilere Kadir gecesi, imsak, sahur, iftar ve teravih kavramları hakkında herhangi bir bilgilerinin olup olmadığı sorulur.</p>
	Güdüleme	<p>Öğrencilere oruç tutarak bir takım kötü özelliklerinden korunabilmenin mümkün olabileceği söylenip güdülenmesi sağlanır. Orucun insan davranışlarını güzelleştirmeye ve empati duygusunun gelişmesine katkı sağladığına değinilir.</p>
	Derse Geçiş	<p><u>‘‘Oruç kalkandır.’’ hadisi etkileşimli tahtaya yansıtılır ve öğrencilerin hadis konusunda ilkeler belirlemeleri istenir.</u> Kadir Gecesi’nin önemine ve Kur’anı Kerim’in bu ayda inişine dikkat çekilir. Kadir gecesi, imsak sahur, iftar ve teravih kavramları öğrencilere açıklanır</p> <p><u>Öğrencilere ‘‘Oruç ibadeti yalnızca bir gün içerisinde yiyecek ve içeceklerden uzak durmaktan mı ibarettir?’’ sorusu sorularak tartışma ortamı oluşturulur.</u> Orucun sadece bir şeyler yememek ve içmemekten ibaret olmadığını aynı zamanda Allah’ın hoşnut olmadığı birtakım davranışlardan da uzak durulması gerektiği vurgulanır.</p>

	Etkinlikler	<p>Hadis çerçevesi ışığında bir etkinlik planlanır. Öğrencilerden Kartonlardan kalkan yapmaları ve küçük kâğıtlara birtakım kötü davranış özellikleri yazılması istenir. Yazılan bu özellikler sınıfa getirilen tenis toplarının üzerlerine yapıştırılır. Sınıftan etkinlik için 2 tane gönüllü öğrenci seçilir. Seçilen öğrencilerden birinin oruç tuttuğu diğer öğrencinin ise oruç tutmadığı varsayılır. Oruç tuttuğu varsayılan öğrenci kartondan yapılmış kalkanı giyer. Diğer oruç tutmadığı varsayılan öğrenciye kalkan giydirilmez. Sınıfta bulunan diğer öğrenciler kötü davranış özelliklerinin olduğu tenis toplarını alırlar. Seçilen 2 öğrenci tahtaya çıkartılır. Arkadaşları sıra ile 2 öğrenciye yazılı tenis topları atmaya başlarlar. Oruç tutulduğu varsayılan öğrenciyi kalkan tenis toplarından yani kötü davranışlardan korur. Ancak oruç tutmadığı varsayılan öğrenci atılan yazılı tenis topları birebir isabet eder ve kendisini yanlış olan davranışlarından koruyamadığı görülür. Etkinlikte kullanılan analogi aracılığıyla öğrencilerin hadisteki temel mesajı keşfetmeleri amaçlanır. Buradan hareketle orucun insanı kötü davranışlardan koruyan adeta bir kalkan görevi gördüğü anlaşılır.</p>
	Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev,deney)	Öğrencilerinden ramazan ayında yaşadıkları duygu ve düşüncelerini anlatan bir mektup yazmaları istenir.
	Grupla öğrenme etkinlikleri	
ÖZET		

Okulun Adı	
Dersin Adı	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Sınıf	6
Ünitenin Adı/No	Namaz
Konu	Namaza ibadeti ve önemi
Önerilen Süre	40 DAKİKA

BÖLÜM 1

Öğrenci Kazanımları/Hedef Davranışlar	2.1.İslam'da namaz ibadetinin önemini, ayet ve hadislerden örneklerle açıklar	
Öğretme Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Tartışma, Soru Cevap, Takrir, Analoji, Beyin Fırtınası	
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Etkileşimli Tahta, İlk Namaz Kitabı, İnsan Figürü	
Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri	Dikkat Çekme	Öğretmen derse Ömer Seyfettin'in "İlk Namaz" isimli kitabıyla girer ve öğrencilere kitaptan bir bölüm okur. "Öğrencilere İslamın 5 şartı nedir?" sorusu yöneltilir Namaz, Farz, İbadet kavramları hakkında bildiklerini söylemeleri istenir.
	Güdüleme	Namazın insana ne gibi özellikler kazandıracığı hakkında sorular sorularak öğrenciler güdülenir. Yapılan ibadetlerin şartlarından birisi olan abdestin aslında insanı arındırdığı konusu vurgulanır.

Derse Geçiş	<p>Namaz ibadetinin her Müslümana farz olduğu ve İslam'ın 5 şartından birisi olduğu söylenir. Namaz kılmadan önce abdest alınması gerektiğini ve günde 5 vakit abdest alan bir kişinin maddi ve manevi kirlere arınacağından bahsedilir. Hz. Muhammed'in namazın insanın günahlarını silip yok edeceği konusundaki hadisi öğrencilere tekrar hatırlatılır.</p>
Etkinlikler	<p>Ebu Hureyre' den rivayet edilen Hadis-i Şerif şöyledir: <i>'Bana söyle misiniz, herhangi birinin kapısının önünden bir ırmak aksa ve o kimse günde beş defa o ırmakta yıkansa, o kişinin üzerinde hiç kirden eser kalır mı?' Dediler ki: "Onun kirinden hiçbir şey kalmaz." Bunun üzerine Hz. Peygamber: "İşte bunun örneği beş vakit namazdır. Allah beş vakit namazla günahları siler" buyurdu.'</i> Belirlenen hadis çerçevesinde yapılacak olan etkinlik ile ilgili planlama yapılır. Öğretmen her okulda bulunabilecek olan insan figürünü sınıfa getirir. İnsan figürüne öğretmen kirli kıyafetler giydirir. Öğretmen öğrencilere manevi kirlere küçük kâğıtlara yazmalarını ister. Amaç abdestin insanı maddi ve manevi kirlere arındırdığı göstermek olduğu için öğrencilerden bu kâğıtları bir bant yardımıyla insan figürüne yapıştırılmasını ister. Öğretmen; kalbe kıskançlık, dile dedikodu veya ele hırsızlık gibi örneklerin yapıştırılması konusunda örnekler verir. Öğretmen etkileşimli tahtadan 5 vakit namaz ezan vakitlerini ayarlar ve sanki namaz vakti gelmiş gibi ezanı açar. Bu arada hem maddi olarak hem de manevi olarak kirli varsayılan insan figürü vakti gelen her ezan da öğrencilerden tarafından sırayla abdest aldırılır. Her vakitte birkaç veya daha fazla maddi veya manevi kirden insan figürü temizlemiş olur. Son ezan vaktinde abdest alındıktan sonra ise dersin başındaki maddi ve manevi kirlere bulunan figürden eser kalmadığı vurgulanır. Böylelikle öğrenciler hem abdest almayı yaparak yaşayarak öğrenir hem de abdestin faydalarını zihinlerinde somutlaştırarak kalıcı öğrenmeler ortaya çıkarmaları sağlanır.</p>

	Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney)	
	Grupla öğrenme etkinlikleri	
ÖZET		

Okulun Adı	
Dersin Adı	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Sınıf	6
Ünitenin Adı/No	Temel Değerlerimiz
Konu	1. Toplumumuzu Birleştiren Temel Değerler
Önerilen Süre	40 DAKİKA

BÖLÜM 1

Öğrenci Kazanımları/Hedef Davranışlar	6.5.1. Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder.
Öğretme Öğrenme Yöntem ve Teknikleri	Soru Cevap, Anlatım, Analoji, Beyin Fırtınası
Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça	Etkileşimli Tahta, Eğitsel Video, Jenga Destek Oyunu

Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri	Dikkat Çekme	Öğretmen öğrencilere değer, din, ehli beyt, vatan, şehit, millet ve gazi kavramlarının ne anlama geldiğini sorar. Ardından öğretmen sınıfa getirmiş olduğu kazanıma göre hazırlanmış videoyu izletir.
	Güdüleme	Öğrencilere kişinin bir birey olarak toplumu birleştiren milli ve manevi değerlerinin bilincinden olması gerektiğinin ve bu bilinç sayesinde kişiye düşen görev ve sorumlulukların yerine getirilebileceğinden bahsedilir.
	Derse Geçiş	Söz konusu hadis ve öğretmenin getirmiş olduğu video da temel değerler öğrencilerle birlikte belirlenir. Belirlenen değerlerin toplumda sevgi, saygı, birlik, beraberlik ve kardeşlik bağını güçlendirdiğinden aynı zamanda toplumsal hayatta önemli bir yere sahip olduğundan bahsedilir. Öğretmen milli ve manevi değerlerin bir çarka benzetilebileceğini ve çarkın dişlerinden birisinin kırıldığı zaman işlevini yerine getiremeyeceğinden bahsedilir.
	Etkinlikler	Peygamber Efendimiz <i>“Müslümanlar birbirlerini sevmeye, birbirilerine merhamet etme ve şefkat göstermeye bir vücut gibidir. Vücuttan bir organ şikâyet ederse, vücudun diğer organları uykusuzluk ve humma ile ona katılırlar.”</i> Buyurmuştur. Öğretmen hadis çerçevesinde bir etkinlik planlar. Öğretmen sınıfa jenga destek oyununu getirir. Hadis, öğretmen tarafından etkileşimli tahtaya yansıtılır. Öğretmen jenga taşlarını üst üste ve düz bir şekilde dizer. Taşların dikkatli bir şekilde çekilmesi gerektiğinden aksi halde dizilen tüm taşların yıkılacağından söz edilir. Öğrencilere oyundaki her tahta parçasının milli ve manevi bir toplumsal değeri ifade ettiğinden bahsedilir ve öğrenci grupları oluşturulur. Ardından öğrencilerden birer kişi kendi grupları adına oyuna dahil olur. Bir öğrenci istediği jenga taşını çektikten sonra üst üste dizili olan taşlar yıkılır. Bu benzetmeden hareketle hadiste verilmek istenen mesajı öğrencilerin keşfetmeleri sağlanır.

	Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney)	
	Grupla öğrenme etkinlikleri	
ÖZET		

SONUÇ

Doğru planlanan, planlama aşamasında muhatabın bilişsel, duyuşsal ve gelişimsel niteliklerini dikkate alan bir eğitim sürecinin başarılı olması muhtemeldir. Bu süreçte farklı metotlar kullanmak, eğitimin istendik yönde davranış değiştirme amacına ulaşmamızı kolaylaştıracaktır. Bir metot farklı öğretim alanlarında kullanılacağı gibi, bir öğretim alanında farklı metotlar kullanmak zihin eğitimi verimli kılacaktır. Bu saikler bizi din eğitiminde farklı metotlar geliştirmeye zorlamaktadır. Din öğretimi sürecini sadece takrir yöntemi ile sınırlandırmak, dini kavramları doğru anlayan ve kullanabilen, kendi yaşantıları yoluyla değerler geliştirebilen, öğrenmeyi öğrenen, bilgi üretmeye istekli, sahih bilgiler ile hurafenin ayırımını yapıp eleştirel düşünebilen ve ahlaki değerleri içselleştirebilmiş bireyler yetiştirebilmek için yeterli gözükmemektedir.

Analoji, genel öğretim sürecini zenginleştiren, öğrenenin aktif katılımını sağlayan verimli bir öğretim yöntemi olarak din eğitiminin her aşamasında kullanılabilir. Bilişsel haritalar olan analogiler, dini konuların büyük bir kısmını oluşturan soyut konuları, somutlaştırarak anlatımı güçlendirmektedir. Kur'an muhtevası itibariyle ilahi kuralları barındırmakla birlikte, bir eğitim-öğretim kitabı olarak analogi yönteminin en etkileyici örneklerini sunmaktadır. Kur'an bu metodu kullanırken hem konunun yapısını dikkate almış hem de muhatabının bilişsel yeteneklerini verimli şekilde kullanmayı hedeflemiştir. Kur'an'daki tevhit, ahiret, yaratılış, yeniden dirilme gibi zihni zorlayan ve duyuşlarla anlaşılması güç birçok mesele analogik üslup ile ayetleri okuyan her kişinin anlayabileceği seviyeye indirgenmiştir. Uçsuz bucaksız anlamlar sarmalı ihtiva eden ayetler, benzetme unsuru ile kuvvetlendirilerek düşüncenin kanatlarını en derin semalara açmaktadır. Ayetler eğitsel açıdan ele alındığında somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene, etkin katılım, öğrenciye görelilik, açıklık gibi öğretim yöntemlerinin birçoğunu dikkate aldığını ve zihin eğitimi bu ilkeler çerçevesinde gerçekleştirdiğini görmekteyiz. Öğretim metotlarının duyuşlara hitap etme oranı o metodun etkililiği ile doğru orantılıdır. Kur'an bu ilkeyi de görmezden gelmeyerek soyut bir durum ya da psikolojik bir ifadeyi insanların muhayyilesinde somut sahneler haline getirmekte, bu sahnelere kelimeler, kavramlar ve benzetmeler ile canlılık kazandırmaktadır. Böylece muhataplar, meselelere farklı

çerçevelerden bakabilmekte ve her kişi bilişsel düzeyine uygun mahiyette çıkarımlar yapabilmektedir.

Çalışmamız gösteriyor ki Kur'an'ın sıklıkla başvurduğu analogik anlatım tarzı, günümüz öğretim prensipleri ile uyuşmaktadır. Bu açıdan metodolojisini Kur'an'dan alarak tasarlanacak bir öğretim yöntemi olarak analogi, din eğitimi sürecini zenginleştirecek ve verimli öğrenme ortamları sağlayacaktır. Kur'an'da sıklıkla kullanılan analogi, üslup ve muhteva bakımından eğitimcilere verimli bir altyapı sunmaktadır.

Çalışmamızda elde edilen verilere göre öğretim programları ve süreçleri, temelini Kuran ve hadislerin kullandığı üsluptan alan analogik yöntem ile desteklendiğinde öğrencilerin akademik başarıları artırılmasına, din eğitimine duydukları ilginin genişlemesine olumlu ve istendik yönde katkı sağlayacaktır. Analogi daha kalıcı ve etkili öğrenmeleri meydana getirmektedir. Dolayısıyla din eğitimcileri öğretim sürecinde analogiye daha fazla yer vermelidir. Geleneksel öğretim yöntemlerinden yavaş yavaş uzaklaşmaya başlanılan günümüz eğitim sisteminde alternatif öğretim yöntem ve teknikler geliştirilmelidir. Çalışmamızda sıklıkla bahsettiğimiz gibi analoginin çağdaş öğretim niteliklerinin birçoğunu barındırdığını düşündüğümüzde özellikle din eğitimcilerinin analogik yöntemi temel alan öğretim faaliyetlerine daha çok yer vermelidir. Bu noktada ders planı yapılırken Kur'an ve hadislerdeki analogik üslup ve ilkelerden faydalanmalıdırlar. Soyut meselelere muhatap olan öğrencilerin dikkat ve odaklanmada çeşitli zorluklar yaşayacağı düşünüldüğünde özellikle fiziki ve teknolojik imkânlar kullanılarak analogiler farklı görsel materyaller ve interaktif etkinliklerle çeşitlendirilmelidir. Son olarak din eğitimini konu alan kitaplarda analogik ifade, görsel ve oyunlara yer vermek kitapların eğitsel açıdan daha etkili hale gelmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Altaş, N. ve Arıcı, İ. (2017). Din eğitiminin bilimselleşme süreci. Köylü, M. Ve Altaş, N. (ed.), *Din eğitimi* (ss. 48-74) içinde, İstanbul: Ensar.
- Altuntaş, H. (1990). Kur'an'da temsili anlatım. *Diyanet Dergisi*, 26 (4), 51-67.
- Altuntaş, H. ve Şahin, M. (2011). *Kur'an-ı Kerim meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Arı, S. (2004). Cahiliye toplumundan medeni topluma geçiş süreci: yeni bir sosyal düzenin doğuşu. *İstem Dergisi*, (4), 175-190.
- Arık, M.S. (2007). Sünnetteki meseller (teşbihler) ve eğitimdeki yeri. *Diyanet İlmi Dergi*, 43 (3), 87-108.
- Arslan, M.M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (171), 100-108.
- Arslan, G. (2007). Teşbih retoriği açısından Kur'an'ın evrenselliği. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 10 (30), 15-40.
- Aslan, R. (2013). Hadislerde temsili anlatım. *İslami İlimler Dergisi*, 8 (1), 249-270.
- Aydın, M. (2001). Kur'an'da teşbihli anlatım üslubu. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (4), 85-112.
- Aydın, M.Z. (2005). *Din öğretiminde yöntemler*. Ankara: Nobel.
- Barut, Y. (2008). Eğitim psikolojisinin tanımı ve işlevleri. Z. Cahoğlu ve M. Aksüt (ed.), *Eğitim Psikolojisi* (s.s. 19-54) içinde, Ankara: Grafiker.
- Batar, Y. (2013). Bir öğretim yöntemi olarak emsal'ul-Kuran. *İslami İlimler Dergisi*, 8 (1), 323-346.
- Bayazit, İ. (2011). Öğretmen adaylarının matematik öğretiminde analogi kullanımları konusundaki görüş ve yeterlilikleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 139-158.
- Bayraktar, B. (2000). Kuran ve eğitim. B. Çetiner, İ. Kurt ve S. A. Tüz (ed.), *Kuran ve Tefsir Araştırmaları* (ss. 63-67) içinde. İstanbul: Ensar.

Bayraktar, M.F. (2015). *İslam öğretiminde öğretmen-öğrenci münasebetleri*. İstanbul: MİFAV.

Bilgili, F.M. (2005). *Çocuğun din eğitimi ve karşılaşılan güçlükler*. İstanbul: Beyan.

Bilgili, F.M. (2018a). Din eğitiminde Kur'an'ın anlaşılmasında doğanın ve Kur'an'ın kazandırdığı ilmi metodolojinin önemi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5 (11), 141-154.

Bilgin, V. (2005). Cahiliyye'den İslam'a geçiş: tebliğ ve sosyal akışkanlık. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 123-142.

Bilgin, V. (2008a). Cahiliyye'den İslam'a: değişim ve süreklilik bağlamında sünnet. Z. Güler ve H. Martı (ed.), *Sünnetin Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü Sempozyumu* (ss 129-142) içinde. Konya: Konya İlahiyat Derneği.

Buyrukçu, R. (1997). Kur'an'a göre insanın özellikleri ve Hz. Peygamberin eğitim uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (4), 35-43.

Cebeci, S. (2010). Din eğitimi yöntemleri. *Etkili Din Öğretimi*, İstanbul

Cebeci, S. (2015a). Din eğitimi bilimi ve Türkiye'de din eğitimi. Ankara: Akçağ.

Çakıcı, D. Alver, B. Ada, Ş. (2006). Anlamli öğrenmenin öğretimde kullanılması. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 71-80.

Çalışkan N. (2018). Ahzab suresi 45. Ve 46. Ayetler özelinde bir eğitimci olarak Hz. Peygamber. E. Eyuboğlu ve S. Baskın (ed.), *Cemil Meriç - 10. Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi* (ss. 915-923) içinde. Hatay: Saybiller.

Çetinkaya, M., Taşpınar, M. ve Özdemir, M.Ç. (2019). 7. Sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri matematiksel analogilerin değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (69), 288-307.

Demirci Güler, M.P. (2007). *Fen öğretiminde kullanılan analogiler, analogi kullanımının öğrenci başarısı, tutumu ve bilginin kalıcılığına etkisinin araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dilber, R. (2006). *Fizik öğretiminde analogi kullanımının ve kavramsal değişim metinlerinin kavram yanlışlarının giderilmesine ve öğrenci başarısına etkisinin araştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Duru, N. (2002). *Fizik öğretiminde analogi kullanımının öğrenmeye ve öğrenci başarısına etkilerinin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ebu Gudde, A. (2017). *Bir eğitimci olarak Hz. Muhammed (s.a.v.) ve öğretim metotları*. Ankara: Otto.
- Eren, Ş. (2007). *Kur'an'da temsiller*. İstanbul: Ensar.
- Erol Şahin, A.N. (2014). *Tarih öğretiminde analogi yönteminin kullanılmasının ortaöğretim öğrencilerinin tutumlarına, başarılarına ve tarihsel düşünme becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fersahoğlu, Y. (2015). *Kur'an'da zihin eğitimi*. İstanbul: Çamlıca.
- Günay Bilaloğlu, R. (2005). Erken çocukluk döneminde fen öğretiminde analogi tekniği. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 72-77
- Hökelekli, H. (2008). Kur'an'ın eğitime getirdiği değerler ve hedefler. 10. *Kuran Sempozyumu* (ss. 57-72) içinde. Ankara: Fecr.
- Kahraman Gökharman, H. (2013). *"Maddenin yapısı ve özellikleri" ünitesinde analogi kullanımının öğrenci başarısına ve tutumuna etkisi (Çivril örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Kalın, F. (2002). Kur'an'a göre eğitim ve öğretimin temel kriterleri. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2 (3), 143-154.
- Kalın, F. (2007a). Gelişim ve eğitime Kur'an merkezli bir yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (27), 221-231.
- Kara, M. (2016). *Keman eğitiminde temel davranışların kazandırılmasında kullanılan analogik yaklaşımların incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Kayacan, M. (2016). *Kur'an'ın Hz. Peygamber'i eğitmesi*. İstanbul: Ekin.
- Kesercioğlu, T. Vd. (2004). İlköğretim fen bilgisi öğretiminde analogilerin kullanımı: "örnek uygulamalar". *Ege Eğitim Dergisi*, 5, 35-44.

- Keyifli, Ş. (2013). Eğitim ve Din Eğitimi, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 103-126
- Keyifli, Ş. (2017a). Din öğretiminde benimsetici yaklaşım. M. Bakçekapılı, vd. (ed.), *Din Eğitimi Motivasyon ve Verimlilik Semineri* (ss. 101-117) içinde. Balıkesir: Petek.
- Kılıç, S. (2010). Kuran ve hadislerde temsili anlatım örnekleri –insani, ilahi ve uhrevi hakikatlerin sunumu bağlamında semantik ve pedagojik bir deneme-. *İslami İlimler Dergisi*, (1), 11-40.
- Kılıç, S. (2014a). *Kur'an dildeki sonsuz mucize*. İstanbul: Ravza.
- Kılıç, S. (2016b). *İslam'da sembolik dil*. İstanbul: İnsan.
- Kızılabdullah, Y. (2013). Kavramsal çerçeve: eğitim, öğretim ve din. R. Doğan ve R. Ege (ed.), *Din eğitimi* (ss. 41-54) içinde. Ankara: Grafiker.
- Koçak, S. (2007). Kur'an deyimlerinde teşbihin temel özellikleri. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 7 (4), 341-370.
- Koçak, S. (2009a). Kur'an' da mesellerle anlatımın eğitim açısından değeri. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9 (1), 187-215.
- Köylü, M. ve Oruç, C. (2017). *Çocukluk dönemi din eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Kutup, S. (1999). *Kur'an'da edebi tasvir*. İstanbul: Ravza.
- Küçükturan, G. (2003). Okul öncesi fen öğretiminde bir teknik: analogi. *Milli Eğitim Dergisi*, (157), 16-21.
- Lakoff, G. Ve Johnson, M. (2015). *Metaforlar hayat, anlam ve dil*. Gökhan Yavuz Demir (çev.). İstanbul: İthaki.
- MEB (2010). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu. Erişim: 11 Kasım 2018, <https://dogm.meb.gov.tr>
- Merdivan, E. (2007). *Farklı metaforlar kullanımlarının hipermetin öğrenimine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Meydan, H. Doktriner düşünce ve din eğitimi: Anlamli öğrenme ve bireysel manevi tecrübe bağlamında bir değerlendirme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (40), 85-114.

- Ormrod, J.E. (2018). *Öğrenme psikolojisi*. Mustafa Baloğlu (çev.). Ankara: Nobel.
- Osmanoğlu, C. (2014). Din eğitiminin gelişimsel temeli olarak inanç. *Bilimname Dergisi*, 2 (27), 177-206.
- Özcan, F. Z. (2013). *Analoji tekniğinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin incelenmesi ve bu sürece ilişkin görüşlerin belirlenmesi (5. Sınıf matematik dersi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Rousseau, J.J. (2017). *Emile 'bir çocuk büyüyor'*. Ülkü Akagündüz (çev.). İstanbul: Selis.
- Selçuk, M. (1991). *Çocuğun eğitiminde dini motifler*. Ankara: TDV.
- Soyupek, H. (2007). Teşbih sanatının hadislerdeki yansıması. *Marife Dergisi*, (2), 141-161.
- Sünbül, A.M. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Konya: Eğitim.
- Şaşmaz Ören, F. vd. (2010). Analoji ve araştırma temelli öğrenme yaklaşımına dayalı rehber materyal uygulaması ile buna yönelik öğrenci görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 33-53.
- Şaşmaz Ören, F. vd. (2011a). Analoji ve araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımı temelli rehber materyal geliştirme çalışması: 'madde ve değişim' öğrenme alanı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4 (2), 30-64.
- Şahin, H. (2016). Okul öncesi fen eğitiminde analoji yöntemi ve analojinin okul öncesi eğitim programlarında yer alma düzeyi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (6), 48-61.
- Taşkara, Ş. (2015). *Analoji yönteminin öğrencilerin fen başarısına, tutumuna ve yaratıcılığına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Uysal, M. (2007). Hadis meselleri (mahiyet, literatür, örnekler). *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (23), 73-105.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, H. (2017). Hz. Peygamber ve eğitim. R. Çetintaş, A. Gafarov ve İ. Türkoğlu (ed.), *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed* (ss. 13-32) içinde. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi.

Yüksel, M. (2008). Öğretim yöntem-tekniklerinin kullanımına etki eden faktörler. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 3 (3), 437-452.

Zengin, M. (2017). *Din eğitimi ve öğretiminde yapılandırmacı yaklaşım*. İstanbul: DEM

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Erkan GÜNEŞDOĞDU

Doğum Yeri: Ladik/Samsun

Doğum Tarihi: 02.01.1995

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi: Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

- a) Yayınlar (-SCI -Diğer)
- b) Bildiriler (-Uluslararası –Ulusal)
- c) Katıldığı Projeler

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl: Milli Eğitim Bakanlığı/ Şehit Mehmet Kocabay İmam Hatip Ortaokulu/ 2018

İLETİŞİM

E-posta Adresi: erkan.g@hotmail.com

gunesdogduerkan@gmail.com